

Mustafa Maksûd Resâ Efendi'nin Kasîde-i Bürde Tahmisi*

HAMZA KOÇ**

Mustafa Maksûd Resâ Efendi's Quintuplet of Qasida
al-Burda

Ö Z E T

Ka'b b. Zühayr'in (ö. 247/645?) "Bânet Su'âd" ifadesiyle başlayan ve Hz. Peygamber'in mübarek hırkasıyla ödüllendirilmesine vesile olduğu için literatürde Kasîde-i Bürde olarak tanınan meşhur şiiri, kendisinden sonra kaleme alınan na'flara öncülük etmesi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Ka'b'dan yaklaşık altı asır sonra yaşayan Bûsîrî'nin (ö. 696?/1297?) Hz. Peygamber'e olan derin muhabbetini nazma döktüğü el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyeye adlı kasidesi de İslami edebiyatta aynı adla bilinmektedir. Ka'b'ın manzumesi her ne kadar ilk örnek olsa da Bûsîrî'nin eseri, gerek yazılış hikâyesi ve edebî hüviyeti gerekse lirik üslubu bakımından klasik Türk şairlerinin ilgisine daha fazla mazhar olmuş ve 15. yüzyıldan itibaren tercüme, şerh ve tahmis gibi farklı şekillerle edebiyatımıza kazandırılmıştır. Aşıkane ve arifane pek çok şiiri ve Münyetü's-Sâlik adlı tasavvufi bir yapıtı olan Mustafa Maksûd Resâ Efendi (ö. 1269/1852-53) de Hz. Peygamber'in şefaatinin umarak söz konusu kasideyi tahmis eden şairlerden biridir. Aruzun mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün kalıbıyla yazılan eser, toplam 160 bendden oluşmaktadır. Resâ, diğer birçok şair gibi on bölüme ayırdığı tahmisini serbest bir söyleyişle kaleme almış ancak kaynak beyitlerin anlamını hissettirmeyi başarmıştır. Diğer bir ifadeyle kaynak metinden aldığı manayı kendi şairlik yeteneğiyle süslemiş ve özgün bir tarzla söylemeye çalışmıştır. Zaman zaman ayet ve hadislerden yaptığı iktibaslarla eserini zenginleştiren şair, kaynak şiirin otuz yedi beytini Arapça, on bir beytini ise Farsça tahmis etmiştir. Bu çalışmada öncelikle Ka'b b. Zühayr ile Bûsîrî'nin kasideleri genel hatlarıyla tanıtılmış ve Mustafa Maksûd Resâ'nın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Kasîde-i Bürde tahmininin şekil ve muhteva özellikleri üzerinde

A B S T R A C T

Ka'b bin Zuhair's (d. 247/645?) famous poem, whose opening line is Banat Su'âd, is referred to as Qasida al-Burda (Ode of the Mantle) in the literature because the poet was awarded with the Prophet's blessed mantle in his dream, and it holds special importance for being a pioneering work for the eulogies of its type. Busiri (d. 696/1297?), who lived about six centuries after Ka'b, wrote Al-Kawâkib ad-Durriyya fî Madhî Khayr al-Barîya, a eulogy that expresses his deep love for the Prophet, and the poem is known with the same title in Islamic literature. Although Ka'b's poem is the first example of its type, Busiri's work has attracted greater attention from classical Turkish poets for its story, literary identity, and lyrical style. Since the 15th century, Busiri's work has been brought to Turkish literature in different forms, such as translations, commentaries and quintuplets. Mustafa Maksûd Resâ Efendi (d. 1269/1852-53), who wrote many poems on the themes of love and wisdom, as well as a mystical work, titled Münyetü's-Sâlik, was one of the poets who hoped for the intercession of the Prophet in writing eulogies in the form of quintuplets. Written in the aruz prosody of mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün, the work consists of 160 cantos. Resâ, like many other poets, wrote his quintuplet, which he divided into ten parts, in a free style, and he succeeded in making the meaning of the source couplets felt. In other words, he embellished the meaning he got from the source text with his own poetic talent and tried to express it in an original style. Enriching his work from time to time with quotations from verses from the Qur'an and hadiths, the poet wrote thirty-seven

* Makalenin Geliş Tarihi: 09.10.2021 / Kabul Tarihi: 19.11.2021.

** Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (hamza.koc@giresun.edu.tr), Orcid Id: 0000-0002-8324-3707.

durulmuş ve tespit edilebilen yurt içi ve yurt dışı nüshalarından hareketle hazırlanan tenkitli metni sunulmuştur.

couplets of the source poem in Arabic and eleven couplets in Persian in the form of quintuplets. In this study, first, a general introduction to the eulogies of Ka'b bin Zuhair and Busiri is made, followed by the presentation of information about the life and works of Mustafa Maksûd Resâ. Next, the quintuplet of Qasida al-Burda is addressed in terms of its form and content features, and a critical text prepared based on the national and international copies of the work that were able to be identified is presented.

ANAHTAR KELİMELER

Bûsîrî, Kasîde-i Bürde, Mustafa Maksûd Resâ Efendi, Tahmîs.

KEYWORDS

Busiri, Qasida al-Burda, Mustafa Maksûd Resâ Efendi, quintuplet.

Giriş

Hz. Peygamber'in çeşitli vasıfları, yaşam tarzı, örnek şahsiyeti, güzel ahlakı, nübüvveti ve tüm insanlığa rehberlik eden sözleri, şairlere ilham kaynağı olmuş ve ona hissedilen derin muhabbetin neticesinde asrısaadetten günümüze kadar başta na't olmak üzere mevlid, hilye, siyer-i nebî, mu'cizât-ı nebî, gazavât-ı nebî, hicret-nâme, mi'râc-nâme ve kırk hadis gibi farklı türlerde pek çok eser kaleme alınmıştır. Abdullah b. Revâha (ö. 8/629), Hadramî b. Âmir (ö. 17/638), Ka'b b. Mâlik (ö. 50/670), Hassân b. Sâbit (ö. 60?/680?) ve Abbas b. Mirdâs (ö. ?), Hz. Peygamber'e yaşadığı dönemde methiyeler sunan önemli şair sahabelerdendir. "Resul-i Ekrem'e hayattayken takdim edilmiş en mükemmel övgü şiiri ise Ka'b b. Züheyr'in (ö. 24?/645?) kasidesidir. Ka'b, kardeşi Büceyr'in (ö. 10/631'den sonra) Müslüman olması üzerine onu ve Hz. Peygamber'i hicveden bir şiir yazmış, bu sebeple Resulullah onun cezalandırılmasını istemiştir. Ancak daha sonra Hz. Peygamber'den özür dileyerek Müslüman olmuş ve huzurunda ünlü kasidesini okumuştur. Kasideyi çok beğenen Resulullah, Yemen'den gelen hırkasını (bürde) çıkarıp Ka'b'ın omuzlarına koyarak onu ödüllendirmiş, bundan dolayı söz konusu şiir *Kasîdetü'l-Bürde* adıyla meşhur olmuştur." (Durmuş 2005: 451).

Kasîde-i Bürde ismiyle şöhret kazanan diğer şiir Bûsîrî'ye aittir. 1 Şevval 608/7 Mart 1212 tarihinde Yukarı Mısır'da Behnesa şehrine bağlı Behşim'de doğan şair; babası tarafından Bûsîrî olduğu için Bûsîrî, annesi tarafından Delâslı olduğu için Delâsî nisbeleriyle anılmış, bazen de bu iki kelimenin birleşmesiyle meydana gelen Delâsîrî nisbesini kullanmıştır. Fakat Delâsî ve Delâsîrî nisbeleri zamanla unutulmuş ve şair, Bûsîrî

namıyla tanınmıştır. Kâtiplik, muhasiplik, mübaşirlik, mutasarrıflık, hattatlık ve küttâb hocalığı gibi görevlerde bulunan şair, seksen küsür yaşlarında İskenderiye'de vefat etmiştir. Bûsîrî'nin ölüm tarihi hakkında kaynaklarda muhtelif bilgiler yer almaktadır. Kâtip Çelebi 694/1294-95, Süyûtî 695/1295-96, İbn Şâkir el-Kütübî ise 696/1296-97'de vefat ettiğini belirtir. Kabri İskenderiye'de sahile yakın, kendi adıyla anılan caminin içerisindeki sağ maksurededir. Eserlerinin tamamına yakını manzum olup çoğu Hz. Peygamber hakkında yazılan kasidelerden ibarettir. Şiirleri yapı ve üslup bakımından son derece sağlam ve liriktir. *Dîvânü'l-Bûsîrî, el-Kasîdetü'l-Hemziyye fî Medhi'n-Nebeviyye, Zuhri'l-Me'âd fî Vezni Bânet Su'âd, el-Muhrec ve'l-Merdûd ale'n-Nasârâ ve'l-Yehûd, el-Kasîdetü'l-Mudariyye fî's-Salâti alâ Hayri'l-Beriyye, Takdîsü'l-Harem min Tednîsî'd-Darem ve el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* şairin yapıtlarından bazılarıdır. Bûsîrî'nin bunlardan başka devlet büyüklerine yazdığı kasideleri ve o dönemde Mısır'daki sosyal ve ahlaki hayatı eleştirdiği birçok şiiri bulunmaktadır (Kaya 2018: 468-470).

Bûsîrî'nin, Hz. Peygamber'i methetmek için kaleme aldığı ve *el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* adını verdiği manzume, kafiye (revî) harfi mim olduğu için *el-Kasîdetü'l-Mîmiyye*; şairin tutulduğu hastalıktan kurtulmasına vesile olduğu için de *Kasîdetü'l-Bürde* diye meşhur olmuştur. Ancak Ka'b b. Züheyr'in kasidesi de aynı adla bilindiğinden karışıklığa meydan vermemek için Bûsîrî'ninki daha çok Osmanlı kültür muhitinde *Kasîdetü'l-Bür'e* (*el-Kasîdetü'l-Bür'iyye*) şeklinde anılmıştır. Kaside şöhretini, taşıdığı sanat değerinden ziyade şairin hayatının bir döneminde geçirdiği felçten kurtulmasına vesile olduğuna dair rivayete borçludur. Bûsîrî'nin hiçbir kasidesinde felç olduğuna ilişkin bilgi bulunmamakla birlikte kendisinden altmış altı yıl sonra vefat eden biyografi yazarı İbn Şâkir el-Kütübî (ö. 764/1363), ilk defa felç olayına yer vermiş, daha sonra gelen bütün müellifler de bu malumatı tekrar etmişlerdir. Söz konusu rivayete göre felç geçirdiğinde bir akşam kendisine şifa vermesi için Allah'a dua eden şair, rüyasında Hz. Peygamber'i görür. Resul-i Ekrem ondan kendisi için yazdığı kasideyi okumasını ister. Bûsîrî: "Yâ Resulallah! Ben sizin için birçok kaside yazdım, hangisini emredersiniz?" deyince Hz. Peygamber, şiirin ilk beytini söyler. Bunun üzerine şair kasidesini okumaya başlar, Resulullah da sonuna

kadar dinler. Bitince de hırkasını (bürde) çıkarıp şairin üstüne örter ve eliyle vücudunun felçli kısmını sıvazlar. Bûsîrî, uykusundan uyanınca bedeninde felçten eser kalmadığını fark eder. Bu rüya hadisesinin halk arasında yayılmasından sonra söz konusu manzume, *Kasîdetü'l-Bürde* olarak üne kavuşmuştur. Her ne kadar bu rivayet, menkıbe şeklini almış görünüyorsa da ilgili kaynaklarda kaside vesilesiyle şifaya kavuşma motifi sürekli vurgulanmaktadır. On bölümden oluşan *Kasîde-i Bürde*, en eski nüshalarında 160 beyit iken sonrakilerde 165 beyte kadar ulaşmaktadır. Klasik Arap kaside tarzında olduğu gibi sevgiliye özlem temasının işlendiği nesib bölümüyle başlayan manzume, daha sonra nefisten şikâyet, Hz. Peygamber'e övgü, onun doğumu, mucizeleri, *Kur'ân-ı Kerîm*'in fazileti, miraç hadisesi, cihadın önemi, nedamet ve ümit, dua ve niyaz gibi bölümlerle sona erer. Aruzun basit bahriyle (*müstefilün fâ'ilün müstefilün fe'ilün*) yazılan, yapı ve üslup bakımından son derece sağlam ve lirik olan kaside, bu sebeple asırlardır İslam coğrafyasının her bölgesinde büyük bir ilgi görmüş; dinî toplantılarda; mübarek gün ve gecelerde; sünnet, düğün, bayram ve cenaze merasimlerinde okunagelmıştır (Kaya 2001: 568).

Kasîde-i Bürde Türkçe, Farsça, Urduca, Peştuca, Pencapça ve Malayca gibi neredeyse tüm Müslüman milletlerin dillerine tercüme edilmiş, aynı zamanda İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, Grekçe ve İspanyolca gibi birçok Avrupa diline de çevrilmiştir (Yazar 2018: 148). İslam dünyasında *Kasîde-i Bürde* kadar meşhur olan, onun kadar okunan ve üzerine şerh, tercüme, taştir, tahmis, tesdis, tesbî', ta'şîr ve nazire yazılan başka bir şiir yoktur. Bu meşhur na'te Türk edebiyatında da ayrı bir ehemmiyet verilmiş, birçok şair Hz. Peygamber'e beslediği samimi sevgisini terennüm etmek ve böylece şefaatine nail olabilmek ümidiyle bu vadide kalem oynatmıştır. Hemen hemen her yazma eser kütüphanesinde *Kasîde-i Bürde* ile alakalı yapıtlara rastlanması bunun en önemli göstergesidir.

Bilindiği üzere tahmis, bir manzumenin her beytinin önüne aynı vezin ve kafiyede üçer mısra eklenerek oluşturulan nazım biçimidir. Edebiyatımızda çok rağbet gören bir musammat çeşidi olup divan şairleri tarafından oldukça sevilmiş ve çok sık kullanılmıştır. Eklenen mısraların kaynak şiirle biçim ve içerik açısından uyumlu olması, bir tahmisin

başarılı kabul edilebilmesi için en önemli şartlardandır. Dolayısıyla Arapça kaleme alınan bir şiiri Türkçe tahmis etmek oldukça zor bir iştir. Zira Arapça bir manzume için ahenkli sayılabilecek bir vezin başka bir dilde aynı ahengi sağlama imkânına sahip olmayabilir. Zikredilen bütün bu zorluklara rağmen *Kasîde-i Bürde'*ye yapılan tahmislerin azımsanmayacak sayıda olduğunu söylemek mümkündür. Taşköprü-zâde Kemâleddîn Mehmed Efendi (d. 960-961/1553-ö. 1031-32/1621), Şeyhülislam Hoca-zâde Es'ad Efendi (ö. 1034/1625), Şerîf Mehmed Efendi (ö. 1040/1631), Şeyhülislam Yahyâ Efendi (d. 969/1561-ö. 1053/1644), Süleyman Nahîfî Efendi (d. 1076/1665-66-ö. 1151/1738) (Keskinsoy 2011), Abdullah Salâhî-i Uşşâkî (d. 1117/1705-ö. 1197/1782), Şeyhülislam Mehmed Mekkî Efendi (d. 1116/1704-ö. 1212/1797) (Keskinsoy 2011), İsmail Müfîd Efendi (ö. 1217/1802-03), Mollacık-zâde Mehmed Râ'if Efendi (ö. 1240/1825), Mustafa Maksûd Resâ Efendi (d. 1215/1800-01-ö. 1269/1852-53), Abbas Fevzî Dağistanî (d. 1241/1826-ö. 1328/1912), Edirne Müftüsü Muhammed Fevzî b. Ahmed et-Tavasî (d. 1242/1826-ö. 1318/1900) (Kuzubaş 2007) ve Hayret (ö. ?) (Doğan Averbek 2020: 29) sözü edilen kasideyi tahmis eden önemli şairlerdir.

1. Mustafa Maksûd Resâ Efendi ve Kasîde-i Bürde Tahmisi

1.1. Hayatı ve Eserleri¹

Son dönem Osmanlı şair ve münşilerindendir. Hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi mevcut değildir. 1215/1800-01 yılında Rusçuk'ta dünyaya geldi. Asıl adı Mustafa olup Mustafa Maksûd Resâ Efendi namıyla tanındı. Yaklaşık yirmi yıl süren tahsilini tamamladıktan sonra divan kâtipliği ve kethüdalık gibi çeşitli kalem memurluklarında bulundu. Sultan II. Mahmud (salt. 1223/1808-1255/1839) döneminde hâcegâna katıldı. *Münyetü's-Sâlik* adlı eserinde Sa'diyye tarikatı şeyhlerinden, Edirne'de Taşlık Cami-i Şerifi avlusunda medfun, es-

¹ Mustafa Maksûd Resâ Efendi'nin hayatı ve eserleri için şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Yavuz ve Özen 1972: II/319-320, Akbayar 1996: IV/1375, Şemsettin Sâmi 1996: III/2275, Kurnaz ve Tatçı 2001: I/334, Kılıç ve Bülbül 2007: 58, Bülbül 2014, Çiftçi 2017: 173-174.

Seyyid eş-Şeyh el-Hâc Hâfız Ahmed es-Senârî'ye intisap ettiği kayıtlıdır (Yavuz ve Özen 1972: II/319). 1265/1848-49 yılında İstanbul'a geldi. Hicaz dönüşü sırasında 1269/1852-53'te Hezargrat'ta vefat eden şair, anılan şehre defnedilmiştir. *Osmanlı Müellifleri'*nde 1259/1843-44 yılında (Yavuz ve Özen 1972: II/319), *Sicill-i Osmanî* ve *Kâmûsu'l-A'lâm'*da ise Sultan Abdülmecid (salt. 1255/1839-1277/1861) devri sonlarında öldüğü ifade edilmektedir (Akbaş 1996: IV/1375, Şemsettin Sâmî 1996: III/2275). Şairin âşıkane ve arifane pek çok şiiri ve *Münyetü's-Sâlik*² adlı tasavvufi bir yapıtı vardır. Ancak Mustafa Maksûd Resâ'ya şöhret kazandıran asıl eseri *Kasîde-i Bürde* tahmisidir.

1.2. Kasîde-i Bürde Tahmisi³

1.2.1. Şekil ve Muhteva Özellikleri

Mustafa Maksûd Resâ, eserinin mukaddimesinde besmele, hamdele ve salveleden sonra *Kasîde-i Bürde'*nin bölümleri hakkında bilgi vermiş, ardından Alâüddîn Ali b. Muhammed b. Mes'ûd el-Bistâmî eş-Şahrûdî Musannifek'in (d. 803/1400-01-ö. 875/1470) şerhinden, Süleyman Nahîfî'nin tahmisinden ve Niyâzî-i Mısırî'nin (d. 1027/1618-ö. 1105/1694) tesbî'inden bahsetmiştir. Kendisinin de bu yolda tahsil kabilinden bir eser yazmak istediğini ifade eden şair, bu husustaki aciziyetini dile getirmiş ve Hz. Peygamber'in şefaatine nail olabilme umuduyla bu işe giriştiğini belirtmiştir. Resâ müsennâ, murabba', muhammes, müsemmen ve mu'aşşer tarzında kırk kadar na't kaleme aldığını ancak *Kasîde-i Bürde* ile ilgili eser ortaya koymanın çok farklı olduğunu söylemiştir. Devamında kaynak şiirin vezin ve kafiye hususiyetleri, kelime anlamları ve metindeki durumları hakkında birtakım açıklamalarda bulunmuş, bunları Türkçeye uyarlamamanın zorluğundan ve Nahîfî'den sonra aynı işi yapmanın ne

² Tarafımızca yayıma hazırlanan eserin şimdilik tespit edebildiğimiz tek nüshası, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Türkçe Yazmaları Nu. 135'te kayıtlı mecmuanın 70^b-134^b varakları arasında yer almaktadır.

³ Mustafa Maksûd Resâ Efendi'nin *Kasîde-i Bürde* tahmisi sehven Diyarbakırlı Said Paşa'ya atfedilerek tek nüsha üzerinden çalışılmış ancak tahminin Arapça ve Farsça yapıldığı toplam 48 bend çalışmaya dâhil edilmemiştir (bk. Albayrak Sak 2013).

kadar güç olduğundan söz etmiştir. Tahminin sonunda *Kasîde-i Bürde* ile alakalı bazı bilgiler içeren ve Allah'tan af talep edilen Arapça-Farsça kısa bir bölüm ve Trabzonlu Muhammed Yaver Efendi (ö. ?) ile Divan-ı Hümayun hocalarından Yusuf Akif Efendi'nin (ö. 1269/1853'ten sonra) ilgili şiiri takrizleri yer almaktadır.⁴

Şair, tahmisine besmeleyi öven ve her işe besmele ile girişmenin öneminden bahseden aşağıdaki mısralarla başlamıştır. Besmele, *Kur'ân-ı Kerîm*'in surelerinin başındaki taç ve altın sayfalarının süsüdür:

Efser-i ser-sûre-i nazm-ı kerîm
 Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm
 Zîver-i zer-levh-i kelâm-ı kadîm
 Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm

Kasîde-i Bürde, Bûsîrî tarafından belirgin bir şekilde bölümlere ayrılmamış olmasına rağmen onu tercüme, şerh veya tahmis edenler beyitlerde işlenen konulardan hareketle on fasıl hâlinde ele almışlardır. Resâ da Arapça başlıklarla on bölüme ayırdığı tahmininin birinci bölümünde nefsin ayıplanması (1-12. bendler), ikinci bölümünde nefsin istek ve arzularının yasaklanması (13-28. bendler), üçüncü bölümünde Hz. Peygamber'in övgüsü ve sahip olduğu güzel vasıflar (29-58. bendler), dördüncü bölümünde Hz. Peygamber'in doğumu ve bu esnada meydana gelen olağanüstü olaylar (59-72. bendler), beşinci bölümünde Hz. Peygamber'in mucizeleri (73-87. bendler), altıncı bölümünde *Kur'ân-ı Kerîm*'in fazileti (88-106. bendler), yedinci bölümünde miraç hadisesi (107-117. bendler), sekizinci bölümünde cihadın önemi (118-140. bendler), dokuzuncu bölümünde mağfiret ve şefaata talebi (141-151. bendler) ve son bölümünde ise Allah'a yakarış (152-161. bendler) üzerinde durmaktadır.

⁴ Söz konusu takrizler, S₂'nin başında yer almaktadır. S₁'de Yusuf Akif Efendi'nin takrizi, B'de ise takrizlerin her ikisi de yoktur.

Şair; 113 ve 114 hariç⁵, kaynak metnin tüm beyitlerini tahmis etmiştir. Eser; bu hâliyle -orijinal metinde karşılığı olmayan bir bend⁶ de hesaba katıldığına- toplam 160 bendden müteşekkildir. Resâ; kaynak şiirin 6, 9, 11, 13, 20, 23, 26, 29, 34, 35, 37, 38, 39, 47, 54, 60, 65, 67, 73, 74, 75, 80, 83, 88, 89, 91, 101, 105, 110, 112, 117, 118, 122, 123, 124, 132 ve 151. beyitlerini Arapça; 7, 21, 25, 28, 36, 69, 81, 102, 133, 139 ve 154. beyitlerini ise Farsça tahmis etmiştir. Zaman zaman ayet ve hadis iktibaslarıyla eserini zenginleştiren şairin, Türkçe bendler esas alındığında, süs ve gösterişten uzak, sade ve anlaşılır bir dil kullandığı göze çarpmaktadır. Aşağıda verilen örnek bendlerden de anlaşılacağı üzere Resâ, tahmisini serbest bir söyleyişle kaleme almasına rağmen, kaynak beyitlerin anlamını hissettirmeyi başarmıştır:

O şeb ki da‘vet erişdi Cenâb-ı Allâhdan
 O lahza Makdise verdin kudûmla şeref sen
 Semâya izz ile kıldın urûc hem andan
Ve bitte terkâ ilâ en nilte menziletin
Min kâbe kavseyni lem tûdrek ve lem türemi (b. 108)

...
 Hudâ ki eyledi ümmet hezâr hamd ü senâ
 Bizi senin gibi bir zât-ı erhama hakkâ
 Şükür bu dîni nasîb eyledi bize Mevlâ
Büşrâ lenâ ma‘şera’l-İslâmi inne lenâ
Mine’l-inâyeti rûknen gayra münhedimi (b. 116)

Nahîfî gibi müctes bahrinin *mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün* kalıbıyla yazılan eserde aruz hatası yok denecek kadar azdır. Şair, veznin tatbikinde zaman zaman çeşitli aruz uygulamalarına başvursa da bunlar, metnin ahengini bozacak mahiyette olmayıp geleneğin izin verdiği sınırlar çerçevesindedir. Ancak gerek özgün beytin anlamına gerekse

⁵ Bu durumun, Resâ’nın bilinçli bir tercihi mi yoksa tahmisi istinsah eden müstensihinin bir tasarrufu ya da hatası mı olduğunu anlamak mümkün görünmemektedir. Sadece A, İ, S₃ ve S₄’te yer alan bu kaynak beyitlere, orijinal metindeki sıralamayı bozmamak için numara verilmiştir.

⁶ Resâ, tahmisini kaynak beyitlerin sırasını gözeterek yapmıştır. Dolayısıyla 53. bendle 54. bendin arasında yer alan bu bende, eseri orijinal metinle karşılaştırarak okumak isteyenlerin kafasını karıştırmamak ve sıralamayı bozmamak adına numara verilmemiştir.

kafiye düzenine uygun mısra ekleme zorunluluğu üsluba da aksetmiş; doğal olarak bu durum, kelime tasarruflarında sınırlı kalmaya ve söyleyişte az da olsa bazı aksaklıklara sebebiyet vermiştir. Tahminin bazı bölümlerinde kafiyeyi zorlayan Resâ'nın, netice itibarıyla Nahîfî kadar başarılı bir eser ortaya koyamadığını söylemek mümkündür.

1.2.2. Tahminin Tespit Edilebilen Yazma ve Matbu Nüshaları

Resâ'nın *Kasîde-i Bürde* tahmininin şimdilik sekiz nüshası tespit edilebilmiştir. Bu nüshalardan dördü Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinde (Esad Efendi 2851, Hz. Nasuhi Dergâhı 361, Ömer İşbilir 322, Tırnovalı 1436)⁷, biri İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesinde (Nu. 062491), biri İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında (Bel_Osm_K.06339), biri Bosna Hersek Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesinde (R-6641/1-4) ve biri de Berlin Devlet Kütüphanesinde (Hs.or.4645) (Doğan Averbek 2020: 29) yer almaktadır.

1.2.2.1. Yazma Nüshalar

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi Koleksiyonu Nu. 2851'de kayıtlı nüsha, 24 varaktan oluşmaktadır. Kâğıt türü açık sarı aharlı, yazı türü rika, satır sayısı 15, sayfaları ise cetvelsizdir. Başlıklar, derkenarlardaki fasıl adları, kaynak şiir ve dikkat çekilmek istenen bazı önemli noktalar kırmızı; tahmis metni ve diğer kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. Dibacenin 1^b varağı, orijinal beyitler ve Arapça tahmis edilen bölümler harekelidir. Eser, ferağ kaydına göre 7 Rebiülahir 1258/18 Mayıs 1842 tarihinde istinsah edilmiştir.

Bosna Hersek Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Türkçe Yazmaları R-6641/1-4'te kayıtlı yazmanın varak sayısı 24'tür. 24x16,5-16,5x10,5 cm. ölçülerinde olan nüsha sarımsı bir kâğıda sahiptir. Satır sayısı 15, yazı türü rika, sayfaları ise cetvelsizdir. Başlıklar, derkenarlardaki fasıl adları (3, 6, 7, 8, 9 ve 10. fasıl adları hariç), kaynak beyitler ve vurgulanmak

⁷ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinde yer alan nüshalar için ayrıca bk. Ayçiçeği 2017: 32-33, 67-68, 119-120, 147.

istenen bazı önemli yerler kırmızı; tahmis metni ve diğer bölümler siyah mürekkeple yazılmıştır. Mukaddimenin 1^b varâğının ilk 7 satırı, kaynak şiir ve Arapça tahmis edilen kısımlar harekelenmiştir. 11^a'dan itibaren başlayan ve ilerleyen sayfalarda büyüyen yırtıklar, bazı bölümlerin okunmasını engellemektedir. İstinsah tarihi belli olmayan yazmanın sonunda (vr. 24^a) Mustafa Maksûd Resâ ile ilgili *Kâmûsu'l-A'lâm*'dan alındığı belirtilen birtakım bilgiler yer almaktadır.

Yazma nüshaların bir diğeri Berlin Devlet Kütüphanesi Şarkiyat Bölümü Türkçe Yazmaları Hs.or.4645'te kayıtlıdır. 24 varaktan müteşekkil olan nüshanın yazı türü rika, kâğıt türü açık sarı aharlı, satır sayısı 15, sayfaları ise cetvelsizdir. Başlıklar, derkenarlardaki fasıl adları, kaynak şiir ve önemli olduğu düşünülen bazı yerler kırmızı; tahmis metni ve diğer bölümler siyah mürekkeple yazılmıştır. Dibacenin 1^b varâğının ilk 7 satırı, özgün şiirin ilk 62 beyti ve Arapça tahmis edilen 37 bendin ilk 16'sı harekeli, geriye kalan kısımlar ise harekesizdir. Mukavva bir cilt içerisinde yer alan yazmanın istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir.

1.2.2.2. Matbu Nüshalar

Hz. Nasuhi Dergâhı Nu. 361'de yer alan nüsha toplam 42 sayfadan müteşekkildir. Zilhicce ayının sonlarında 1259/1844 yılında tabedilen eserin basım yeri yazmamaktadır. Satır sayısı 17, yazı türü nesih, mürekkep rengi ise siyahtır. Özgün şiir ve Arapça tahmis edilen kısımlar harekelidir. Kaynak beyitler ve tahmis metni ikişer sütun ve ikişer mısra hâlinde, orijinal şiirin son dizesi ikili sıranın altında ortada olacak biçimde düzenlenmiştir. Sayfalar cetvelli olup derkenarlarda fasıl isimleri yazılıdır.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ömer İşbilir 322 ile Tırnovalı 1436, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı nüshaları Matbaa-i Amire'de Rebiülahir ayının sonlarında 1262/1846 yılında basılmışlardır. Sözü edilen nüshaların tamamı kırk dörder sayfadan oluşmaktadır. Nesih hatla 17 satır hâlinde yazılan nüshalarda siyah mürekkep kullanılmıştır. Bütün sayfalar cetvelenmiştir. Derkenarlarda fasıl adları ve bazı ibarelerle ilgili kısa açıklamalar yer almaktadır. Kaynak şiirler ve Arapça tahmis edilen

bölümler harekelenmiştir. Tahminin yapıldığı sayfalar 2 sütun hâlinde ve özgün beyitlerin ikinci mısraları sayfa ortasına gelecek şekilde tanzim edilmiştir.

1.2.3. Çeviri Yazılı Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yöntem

Sağlam bir tenkitli metin ortaya koyabilmek için tavsifi yapılan bütün nüshalar karşılaştırılmış ve tespit edilen farklılıklar dipnot sistemiyle gösterilmiştir. Mukayese edilen nüshalardan Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi 2851 "S₁", Hz. Nasuhi Dergâhı 361 "S₂", Ömer İşbilir 322 "S₃", Tırnovalı 1436 "S₄", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi Nu. 062491 "İ", İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Osm_K.06339 "A", Bosna Hersek Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Türkçe Yazmaları R-6641/1-4 "G" ve Berlin Devlet Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Hs.or.4645 ise "B" sembolleriyle ifade edilmiştir. Bunun yanında kaynak şiirin çeviri yazılı metin üzerinden takibini kolaylaştırmak amacıyla tüm bendlere numara verilmiştir.

Tahmis metninin daha rahat anlaşılabilmesi maksadıyla aslı beyitlerden dipnot düşülmüş ve çevirileri yapılmıştır. Bu hususta Mahmut Kaya (2014)'nin çalışması esas alınmıştır. Aynı şekilde ayetler, hadisler, kelimeler, kibarlar, Arapça ve Farsça başlıklar, fasıl adları ve bendler Latin harfleriyle imla edilmiş ve dipnotla Türkçe karşılıkları verilerek şekil ve muhteva bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır.

19. yüzyılda Türkçenin fonetik bakımdan bugünkü şeklini aldığı düşünüldüğünden metnin çeviri yazısında seslerin modern biçimleri tercih edilmiş ancak ünsüz benzeşmesi ses olayının gerçekleşmesi gereken yerlerde ve söyleyiş özelliği olduğu anlaşılan kelimelerin yazımında metne bağlı kalınmıştır.

1.2.4. Tenkitli Metin

Ve hā Ene Ebde'u bi-Taḥmīsi'l-Ḳaṣīdeti'l-Mevsūmeti⁸ bi'l-Bürdeti Ḳaddesa'llāhu Sırra Nāzımihā ve Ğafera Muḥammesehā ve li-Cemī'i'l-Mü'minīne⁹

Efser-i ser-süre-i nazm-ı kerīm
Bismi'llāhi'r-raḥmānī'r-raḥīm
Zīver-i zer-levḥ-i kelām-ı ḳadīm
Bismi'llāhi'r-raḥmānī'r-raḥīm

el-Faşlu'l-Evvelü Fī Ta'zīli'n-Nefsi¹⁰

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

-1-

Nedir bu sende ḥanīnā olan melāl ü ğamı
Baña deseñ n'ola ger sen gönüldeki eleme
Megerki ārzū edersin Ḥabīb-i Muḥteremi

E min tezekkürī cīrānin bi-zī Selemi

Mezecte dem'an cerā min muḳletin bi-demi¹¹

-2-

Fütādesin saña kimse eder mi tesliyeti
Megerki olur ise ol Ḥabīb-i menḳabeti
Nedir ya söyle baña gel bu sende keyfiyeti

Em hebbeti'r-rīḥu min tilḳā'i Kāzımeti

Ve evmeza'l-berḳu fi'z-ḳalmā'i min İzami¹²

-3-

Bu eşk-i dīde güvāh oldu 'aşḳıña ḥaḳḳā
Mecāl yoḳ bunu inkāra hiç saña aṣlā

⁸ bi-Taḥmīsi'l-Ḳaṣīdeti'l-Mevsūmeti: Taḥmīse'l-Ḳaṣīdeti'l-Mevsūmeti A, İ, S₃, S₄

⁹ Ben, "Bürde" diye isimlendirilen kasidenin tahmisine başlıyorum. Allah, bu kasideyi yazanın sırrını mukaddes kılsın, bu tahmisi yapanı ve bütün müminleri bağışlasın.

¹⁰ Birinci bölüm, nefsin ayıplanması hakkındadır.

¹¹ Ey gönül! Selemlı dostlarını anmaktan mı gözünden kanlı yaş akıtıyorsun? [Selemlı (zī-Selem): Arap edebiyatında sevgilinin yaşadığı hayalî ülke. Burada kastedilen Hz. Peygamber ve sahabedir.]

¹² Yoksa Kāzıme (Medine'nin bir başka adı) tarafından rüzgâr mı esti, zifiri karanlıkta İzam (Medine çevresinde bir dağ) Dağı'ndan şimşek mi çaktı?

Göñüldeki ğam-ı vehmiñ bunu eder imâ
Femâ li-'ayneyke in ҡulte'kfüfâ hemetâ
Ve mâ li-қalbike in ҡulte'stefiқ yehimi¹³

-4-

Göñüldeki eşer-i 'aşq hafâda ıurmadı çün
Dumû'-ı çeşm eder işbât¹⁴ aқar olup¹⁵ Ceyhün
'Aceb ki 'aşq olur ifşâ-yı hâş u 'âm bütün
E yahsebu's-şabbü enne'l-ħubbe münketimün
Mâ-beyne münsecimin minhü ve mużtarimi¹⁶

-5-

Cemâl-i yâr ezel etmiş seni fütâde belî
Anıñçün 'aşq ile ıurmaz aқar dü dîde seli
Ne deñlü gizleseñ olur bu 'aşq u ħubb celi
Levle'l-hevâ lem türik dem'an 'alâ taleli
Ve lâ erikte li-zikri'l-Bâni ve'l-'Aleml¹⁷

-6-

Tezunnu enneke tuħfi'l-hevâ ve şemme bedet
Dumû'u 'aynike ke'n-nehri sâle mâ sekenet
E'ente taħsebu tuħfi li-ennehâ zaharet¹⁸
Fe-keyfe tünkiru ħubben ba'de mâ şehidet
Bihî 'aleyke 'udülü'd-dem'i ve's-seқami¹⁹

-7-

Güvâh-ı hâlet-i işkeş der-în dü est ber men
Ter-i dü dîde yekî yekî nezârî-i ten

¹³ Gözlerine ne oldu ki "Ağlama!" desen yaş döker, kalbine ne oldu ki "Kendine gel!" desen coşup kendinden geçer?

¹⁴ işbât: imâ A, G, İ, S₁, S₂, S₃, S₄

¹⁵ olup: olur A, İ, S₃, S₄

¹⁶ Yanıp tutuşan kalp ve akan gözyaşı karşısında âşık, sevgisinin gizli kalacağını mı zanneder?

¹⁷ Aşk olmasaydı sevgilinin harap olan yurdunda, ondan arta kalanlara bakıp yaş dökmez, sorgun ağacı ile o dağı anarak geceler boyu uykusuz kalmazdın.

¹⁸ Sen aşkını gizlediğini zannedersin ancak o anda gözyaşların bir pınar gibi dinmeden akar. Sen saklamaya çalışsan da o gözyaşları artık aşikâr olmuştur.

¹⁹ Gözyaşı ve hastalık, aleyhinde iki adil şahit iken sevgini nasıl inkâr edebilirsin?

Çerā nühüfte künī 'ışk-ı sīne-rā rūşen²⁰
Ve eşbete'l-vecdü haṭṭay 'abratın ve danen
Mişle'l-behāri 'alā ḥaddeyke ve'l-'anemi²¹

-8-

Ḥayāl-i yār-ı enīsim bu gözde ḥ'āb kanı
 Bu nār-ı 'aşk u hevā yaqdı kişver-i bedeni
 Belī muḥabbet ü 'aşqdır baña ğidā-yı teni
Ne'am serā tayfu men ehvā fe-erraḳanī
Ve'l-ḥubbu ya'terizu'l-lezzāti bi'l-elemi²²

-9-

Ve yā tükabbiḥu 'ışkī le-kün̄te münkireten
 Ve lev 'alimte hevā'ī teşīru munşifeten
 Ve in fehimte murādī le-şırte sākīneten²³
Yā lā'imī fi'l-heva'l-'Uzriyyi ma'zireten
Minnī ileyke ve lev enşafte lem telümi²⁴

-10-

Ḳodum bu 'aşk yolunda belī bu cān u seri
 Ne ḥavf u ḥaşyet-i düşmen ne dost viḳāyeleri
 Saña çü sırr-ı derūnum 'ayāndır beheri
'Adetke ḥāliye lā-sırrī bi-müstetiri
'Ani'l-vüşāti ve lā-dā'ī bi-münḥasimi²⁵

²⁰ Ona duyduğum aşk hâlinin bendeki şahidi şu iki şeydir: İki gözün yaşı ve bedeninin güçsüz düşmesi. (Hâl böyle iken) gönlünde açıkça ona duyduğun aşkı neden gizleyesin?

²¹ Aşkın ızdırabı yanaklarında sarı papatya ve anem gibi iki çizgi hâlinde belirirken sevgini nasıl inkâr edebilirsin? (Anem: Hicaz'da yetişen ve meyvesi kızıl olan bir ağaç türüdür. Sevgilinin kınalı parmaklarını ona benzetirler.)

²² Evet, gece sevgilimin hayali geldi ve beni uykusuz bıraktı. Çünkü aşk, zevk ve elemle iç içedir.

²³ Ey aşkımı karalayan kişi, sen ne kör olmuşsun! Şayet sen benim aşkımı bilseydin insaf yolunu tutardın ve benim muradımı anlasaydın sessizliğe boğulurdun.

²⁴ Uzre aşkı gibi bir aşka tutulduğum için ey beni kınayan! Mazur gör, eğer adil davransaydın kınamazdın beni. (Uzre: Yemen'de tertemiz aşklarıyla meşhur olan bir kabiledir.)

²⁵ Benim hâlim sence malum... Sırrım da dedikoduculardan gizli değil, derdim ise bitmez tükenmez...

-11-

Ve yâ naşîhu naşahte ve lestü akne'uhû
Neheyte 'anhu velâkinne küntü esre'uhû
Metâ e'üdü 'ani'l-ḥubbi şirtü eşre'uhû²⁶
Maḥadteni'n-nuşḥa lâkin lestü esma'uhû
İnne'l-muḥibbe 'ani'l-'uzzâli fî şamemi²⁷

-12-

Tükenmedi bu cihânîñ maḳâşid ü emeli
Ne-bûd u bûd me-keş ü keş me-ḥ'âh u ḥ'âh cedeli
Şebâblık ḳanı gitdi vü şeybet oldu celî
İnnî ettehemtü naşîḥa'ş-şeybi fî 'azeli
Ve'ş-şeybü eb'adü fî nuşḥin mine't-tühemi²⁸

el-Faşlu'ş-Şânî Fî Zikri'n-Nefsi ve Men'-i Hevâ-hâ²⁹

-13-

Ve inne'n-nefse ve ehvâ'ehâ feḳad emerat
Bi-münkerin ve 'ani'l-ḥayri innenî mene'at
Ve şeybetün zaharet lî ve ḳaḫtu le'nteşahat³⁰
Fe-inne emmâretî bi's-sû'i me'tte'azat
Min cehlihâ bi-nezîri'ş-şeybi ve'l-heremi³¹

-14-

Henüz hevâsını etmekte şüm nefsi icrâ
Rızâ-yı Ḥaḳḳa yarar bir iş etmedi ḫayfâ

²⁶ Ey nasihat eden kişi! Sen bana öğüt verdin fakat ben sözlerine aldırış etmedim. Beni ondan sakındırdın ancak ben ona koşup durdum. Ne zaman aşktan vazgeçecek olsam kalbim hemen yeniden tutuşmaya başlıyor.

²⁷ Sen bana samimi öğütte bulundun fakat ben onu dinleyecek hâlde değilim. Çünkü âşığın kulağı öğüt verenlere karşı sağırdır.

²⁸ Ak saçların beni uyaran öğüdünü suçladım. Hâlbuki ak saç, öğüt hususunda suçlanmaktan çok uzaktır.

²⁹ İkinci bölüm, nefsin istek ve arzularının yasaklanması hakkındadır.

³⁰ Nefsim ve onun bitmek bilmeyen arzuları bana kötülükleri emretti, hayır yapmaktan da beni alıkoydu. Saçlarıma aklar düştü fakat ben bir parça bile öğüt almadım.

³¹ Kötülüğü emreden nefsim, cehaletinden dolayı ak saçların ve ihtiyarlığın uyarısından ders almadı.

Taḥavvūf eylemez ol der-peyi hevā ḥālā
Velā e'addet mine'l-fi'li'l-cemīli kırā
Dayfin elemme bi-re'sī ḡayra muḥteşemi³²
 -15-

Egerçi bilmiş olaydım bu nefsi-zıst bed-ḥū
 Ri'āyet etmedigin pīrlige o bu deñlü
 Aña naşīb mi verirdim³³ şebābdan³⁴ yā Hū
Lev küntü a'lemü ennī mā uvaḫḫıruhū
Ketemtü sırran bedā lī minhū bi'l-ketemi³⁵
 -16-

Bu nefsi-seyyi'eden men'e kim ki³⁶ ḡādir ola
 Meger i'āne-i tevfiḫ-ı Ḥaḫḫ³⁷ Cell ü 'Alā
 Niyāz ḫıl Ḥaḫa dā'im ola muḫḫ' o saña
Men lī bi-reddi cimāḫin min ḡavāyetihā
Kemā yüreddü cimāḫu'l-ḫayli bi'l-lücümü³⁸
 -17-

Ḥılāfına ḫareket ḫıl bu nefsi-i bed-cūya
 Mücāhid ol anıñ ile büyük 'adüv zīrā
 Bu düşmene ḡalebe pek 'azīm hünerdir ha
Felā terum bi'l-me'āşī kesre şehvetihā
İnne't-ḫāme yuḫavvī şehvete'n-nehimi³⁹
 -18-

Ger ülfet etse riyāzetle cū' ile ḫaḫḫā
 Bu şüm ḫū o zamān rām olur saña cānā
 Kes ārzūsun aña verme olur muḫḫ' o saña

³² Nefsim, misafir (olan ihtiyarlığa) ziyafet için hiçbir güzel amel hazırlamadı. O da ansızın gelip başıma konuverdi.

³³ verirdim: verdim G, S₁

³⁴ şebābdan: şebābetden A, İ, S₃, S₄

³⁵ O misafire gereken saygıyı gösteremeyeceğimi bilmiş olsaydım, onun eseri olan ak saçları boyayıp gizlerdim.

³⁶ ki: - A, İ, S₂, S₃, S₄

³⁷ Ḥaḫḫ: Ḥudā B

³⁸ Huysuz atın dizginle çevrilmesi gibi azgın nefsi sapıklığından çevirmede bana kim yardım edecek?

³⁹ Nefsin kötü isteklerini kırmayı günahlarda arama! Çünkü yemek, oburluk arzusunu güçlendirir.

**Ve'n-nefsü ke't-tıfli in tühmilhü şebbe 'alâ
Hubbi'r-redâ'i ve in teftımhü yenfeımi⁴⁰**

-19-

Tahazzür eyle şaķın nefse verme sen ârzü
Tarıkını bulup al zîr-i hükümüne yâ Hû
Seniñ helâkiñe kaşd eyler eyler ise ğulüv
**Fa'srif hevâhâ ve hâzir en tüvelliyehü
İnne'l-hevâ mâ tevellâ yuşmi ev yeşimi⁴¹**

-20-

Fe-inne nefseke fi'le's-şerîri sâ'iyetün
Fe-innehâ bi-fi'âli'l-hıyâri kâsiletün
Şerîretün ve ilâ münkerin müsâri'atün⁴²
**Ve râ'ihâ vehye fi'l-a'mâli sâ'imetün
Ve in hiye's-taḥleti'l-mer'â felâ tûsimi⁴³**

-21-

Bedân ki in deĝal u hîle-bâz tu-râ düşmen
Hemîşe kâr-ı o şom şud fesâd u mekr ü fiten⁴⁴
Naşîhat est be-tu ez-men meşev ez-in îmen⁴⁴
**Kem ḥassenet lezzeten li'l-mer'i kâtileten
Min ḥayşü lem yedri enne's-semme fi'd-desemi⁴⁵**

-22-

Bu nefsiñ etme şaķın ḥüsn-i ḥâline ṭama'ı
Hüner odur edegör sen şikâyet ü feza'ı
Elinden âh nice etmem o düşmeniñ ceza'ı

⁴⁰ Nefis, emzikli çocuk gibidir. Onu kendi hâline bırakırsan daha çok emmek ister, sütten kesersen vazgeçiverir.

⁴¹ Nefsi, bayağı isteklerinden çevir ve onun seni yönlendirmesinden sakın. Çünkü nefsâni istekler, hâkim olduğu kimseyi ya helak ya da rezil eder.

⁴² Kuşku yok ki senin nefsin şerli kimselerin yaptıklarına meyletmektedir. Hayırlı insanların işlediği amelleri işleme hususunda ise tembeldir. O oldukça şirrettir ve her türlü kötülüğe heves etmektedir.

⁴³ Nefis, çeşitli amellerde otlarken onu kollayıp güt, eğer otlağı tatlı bulursa otlatma!

⁴⁴ Bil ki bu sahtekâr ve hileci senin düşmanıdır. Onun işi hep şomluk, fesat, hile ve fitnedir. Sana benden nasihat: Ondan hiç gafil olma.

⁴⁵ İnsan, zehirin yağda olduğunu fark etmediği için nefsi ona nice öldürücü lezzetleri güzel göstermiştir.

Va'ḥşe'd-desā'ise min cū'in ve min şeba'ı
Ve rubbe maḥmeşatin şerrun mine't-tüḥami⁴⁶

-23-

Maḥārimen ve şenī'an fe-inneha'rtekebet
 Hevāye ğālibetün ḳad kebā'irī keşüret
 Bihā etā elemün lī cināyetī vefüret⁴⁷

Ve'stefrıgı'd-dem'a min 'aynin ḳadi'mtele'et
Mine'l-meḥārimi ve'l-zem ḥimyete'n-nedemi⁴⁸

-24-

Bu nefis ü dīvden a'dā 'adüv olur mu⁴⁹ saña
 Ḥuşuşla bu 'adüvler seniñle şubḥ u mesā
 Şerīrdir ḥazer eyle şaḳın bulardan ha

Ve ḥālifi'n-nefse ve'ş-şeytāne va'şihimā
Ve in hümā⁵⁰ **maḥḥadāke'n-nuşḥa fe'ttehimī**⁵¹

-25-

Emīn meşev ki 'adüvv est dīv ü nefis-i tu-rā
 Koned firīb ḥazer kün zi-mekr işān-rā
 Egerçi ḥāhī şevī ez-şürürişān rehā⁵²

Velā tüti' minhümā ḥaşmā velā ḥakemā
Fe-ente ta'rifü keyde'l-ḥaşmi ve'l-ḥakemī⁵³

-26-

Semi'tü'n-nuşḥa velākinne me'tte'aztü bihī
 Feḳad ḥubirtü ḥisānen vemā fe'altü bihī

⁴⁶ Açlık ve tokluğun hilelerinden kork. Nice açlık vardır ki tokluktan daha zararlıdır.

⁴⁷ Zira o haramlar ve kötülükler işledi. Arzularım galebe çaldı, büyük günahlarım ve hatalarım çoğaldı. Onlardan dolayı elemlere düşer oldum.

⁴⁸ Haramlarla dolmuş olan gözlerinden yaş akıt ve pişmanlık perhizine sıkıca sarıl.

⁴⁹ mu: - S₁

⁵⁰ hümā: - A, B, G, İ, S₁, S₂

⁵¹ Nefis ve şeytana muhalefet ederek başkaldır. Her ne kadar sana samimi öğütte bulunsalar da onlara güvenme.

⁵² Şeytan ve nefis sana düşmandır, kendini onlardan korunmuş sanma. Onlar sana hile yaparlar, kendini onlardan sakın. Onlardan kurtulmak istiyorsan...

⁵³ ...Nefis ve şeytana düşman olarak da hakem olarak da boyun eğme. Çünkü sen hasmın da hakemin de hilesini bilirsin.

Eḳülü'l-ḳavle ve ammâ lemâ 'amiltü bihî⁵⁴
Emertüke'l-ḥayra lâkin me'temertü bihî
Ve me'steḳamtü femâ ḳavlî leke'steḳımı⁵⁵

-27-

Melâz eyle dilâ ol Ḥudâ-yı bî-'ileli
Ta'avvüz eyle müdâm ḳıl bu nefis ile cedeli
Ḳo lâfi sen 'amel-i ḥayr edip ḥafiyy ü celî
Estaḡfiru'llâhe min ḳavlin bilâ 'ameli
Leḳad nesebtü bihî⁵⁶ neslen li-zî 'uḳumi⁵⁷

-28-

Dirîḡ güzeşt be-hevâyeş ḥayât u her dem-i men
Ḥayıf merâ 'amel-i nîk neşod ḡıdâ-yı beden⁵⁸
Girift merg henüz kâr-ı men güneh kerden⁵⁸
Velâ tezevvedtü ḳable'l-mevti nâfileten
Velem uşalli sivâ farzin velem eşumi⁵⁹

el-Faşlu's-Şâlişü Fî Medâyihi'r-Resûli Şalla'llâhu Te'âlâ
'Aleyhi ve Sellem⁶⁰

-29-

Ḳadi'dde'aytü 'ubüdiyyete'r-resûli vemâ
Terektü nevme leyâlî ve lestü mübtehilâ

⁵⁴ Nasihatleri dinledim ancak onlardan bir hisse almadım. Bana güzellikler gösterildi fakat onlarla amel etmedim. Olması gerekeni söyledim ama iş icraate gelince bir şey yapmadım.

⁵⁵ Sana iyiliği emrettim lakin emrettiğim şeyi ben yapmadım ve dürüst davranmadım. Öyleyse benim sana "Doğru ol!" demem neye yarar?

⁵⁶ bihî: - B

⁵⁷ Amelsiz sözden Allah'a sığınırım. Şüphesiz bu hâlimle ben, içdiş (kısır) olan kimseye soy isnat etmiş oldum.

⁵⁸ Eyvahlar olsun ki hayatımın her anı heva ve hevesle geçti. Güzel amel benim bedenimin gıdası olmadı, yazık bana. Ölüm kapıya dayandı ve benim işim hâlâ günah işlemektir.

⁵⁹ Ölümünden önce nafile ibadet olarak bir hazırlık yapmadım. Farz olandan başka ne namaz kıldım ne de oruç tuttum.

⁶⁰ Üçüncü bölüm, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) övgüsü hakkındadır./el-Faşlu's-Şâlişü Fî Medâyihi'r-Resûli Şalla'llâhu Te'âlâ 'Aleyhi ve Sellem: el-Faşlu's-Şâlişü Fî Zîkr-i Fazîletihî ve Kerâmetihî A, İ, S₂, S₃, S₄/S₁'de başlık yok.

Leḳad meẓā bi-hevā'in ve hāẓa'l-‘ömrü belā⁶¹
Zalem̄tü sünnete men aḫya'z-zalāme ilā
Eni'şteket ḳademāhu'd-ḳurra min veremi⁶²

-30-

O mefḫar-ı dü cihān Ḥazret-i Ḥabīb-i Ḥudā
 Güzīde-i heme maḫlūḳ ṣāh-ı her dü serā
 ‘Azīz nefsine ḳıldı niçe ezā vü cefā
Ve ṣedde min seḡabin aḫṣā'ehū ve ṭavā
Taḫte'l-ḫicāreti keṣḫan mütrafe'l-edemi⁶³

-31-

Muḫammed oldu Ḥudānıñ ḫabīb-i münteḫabı
 O iḫtiyār u murād etdi faḫr ile seḡabı
 Cihāndan eyledi i'rāz etmedi ṭalebi
Ve rāvedethü'l-cibālū'ş-şümmü min zehebi
‘An nefsihī fe-erāhā eyyemā ṣememi⁶⁴

-32-

O faḫr-i⁶⁵ ‘āleme maḫṣūş niçe ‘azīm nīk-ḫū
 Ne mümkin ola ki ḡayrıda zübde-i beşer u
 Ḥıṣāl-i Muḫammed tek cümle mazḫarıdır bu⁶⁶
Ve ekkedet zühdehū fihā żarūretühū
İnne'z-żarūrete lā-ta'dū ‘ale'l-işami⁶⁷

⁶¹ Hz. Peygamber'in yaptığı ibadetleri yaptığım iddiasında bulundum ancak geceleri uykuyu terk etmedim. Günahlarımın affı için yalvarıp yakarmadım. Bu ömür böyle heva ve hevesle gelip geçiverdi.

⁶² Karanlık geceleri, ayakları şişip ağrıyınca kadar ibadetle geçiren o peygamberin sünnetini ihmal ettim.

⁶³ O, açlığını hissetmemek için böğürlerinin nazik derisini dürüp bükerek karnına taş bağladı.

⁶⁴ Altından yüksek dağlar onu kendilerine cezbetmek istedi. O, buna aldırış etmeyerek yüksekliğin nerede ve nasıl olduğunu onlara gösterdi.

⁶⁵ faḫr-i: mefḫar-ı A, İ, S₂, S₃, S₄

⁶⁶ Mısraın vezni aksamaktadır.

⁶⁷ Geçim sıkıntısı çektiği hâlde onun bu teklife aldırış etmeyişi, dünyaya önem vermediğini bir kere daha pekiştirmiştir. Kuşkusuz sıkıntı çekmek, namusa etki edemez.

-33-

Muhammed oldu muḳaddem bu ḥalk-ı 'âlemden
 Dü 'âlemiñ dahı şâhı o bu celî rüşen
 Anıñ için bu vücûdât ḥalk olunmuşken
Ve keyfe ted'û ile'd-dünyâ zarûretü men
Levlâhu lem taḥrucı'd-dünyâ mine'l-'ademi⁶⁸

-34-

Muhammedün şalevâtün ve ṭayyibâtün 'aley-
 hi şaḥbihî ve 'alâ âlihi'l-kirâmi ledey-⁶⁹
 hi muḳbilün ve recâ'î şefâ'atühüm ileyy⁷⁰
Muhammedün seyyidü'l-kevneyni ve's-şekaley-
ni ve'l-ferîḳayni min 'Urbin ve min 'Acemi⁷¹

-35-

Muhammedün ve ilâ şer'ihî le-müstenedün
 Ve ḳavluhü ve fi'âlühü'l-cemîlü mu'temedün
 Ve fihi ümmetehü kem şefâ'atün mededün⁷²
Nebiyyüne'l-âmirü'n-nâhî felâ eḥadün
Eberre fî ḳavli lâ-minhü velâ ne'ami⁷³

-36-

Muhammed est ki şefî'i günâh-ı mücrim ü
 Be-maḥşer ü 'st penâh be-cümle imdâd-cü
 Şeh-i serîr-i şefâ'at be-ân mu'cize-gü⁷⁴

⁶⁸ Kendisi olmasaydı, dünyanın yokluktan varlık alanına çıkamayacağı bir şahsın çektiği sıkıntı, onu dünyaya nasıl bağlayabilir ki?

⁶⁹ hi şaḥbihî ve 'alâ âlihi'l-kirâmi ledey-: hi âlihî ve şaḥâbeti'l-kirâmi hüm ve ledey B

⁷⁰ Hz. Muhammed'e, onun ashabına ve yüce ailesine salât olsun. İyilikler onların üzerine olsun. Umarım onların şefaatine nail olabilirim.

⁷¹ Hz. Peygamber; iki dünyanın, insanların ve cinlerin, Arap ve Arap olmayan her iki kesimin de efendisidir.

⁷² Hz. Muhammed'in şeriatine dayanılmalı, onun güzel sözleri ve fiillerine itimat edilmelidir. Bunlarda ümmeti için ne kadar çok şefaet ve medet vesilesi vardır.

⁷³ Peygamberimiz iyilikleri emreden, kötülüklerden de nehyedendir. "Evet" veya "Hayır" diye karar veren hiçbir kimse onun kadar doğru karar vermiş değildir.

⁷⁴ Günahkâr olana şefaet edici Muhammed'dir. Maḥşer günü, tüm yardım dileyenlerin sığınağı odur. Ona şefaet tahtının padişahı de.

Hüve'l-ḥabībū'llezī türçā şefā'atühū
Li-küllü hevlin mine'l-ehvāli muḳteḥimi⁷⁵

-37-

Muḥammedün hüve nercü vişāle meşrebiḥi
 De'ā li-ḥazretiḥi bi'ḳtidā'i mezhebiḥi
 Hedā ileyhi te'ālā bi-şer'i aşvebiḥi⁷⁶

De'ā ile'llāhi fe'l-müstemsiküne biḥi
Müstemsiküne bi-ḥablin ğayri munfaşımı⁷⁷

-38-

Bedet şerī'atühū ke'z-zükā'i fī ufukın
 Ve 'ilmühū ke-bihārin vezā bilā 'umuḳın⁷⁸
 Fe-keyfe yüfhemü ḳadrü'r-resūli fī nuṭuḳın

Fāḳa'n-nebiyyine fī ḥalḳın ve fī ḥuluḳın
Ve lem yüdānühū fī 'ilmin velā keremi⁷⁹

-39-

Cemī'uhum bi-ziyā'i'r-resūli muḳtebisün
 'Ulümühüm bi-'ulūmi'r-resūli münğamisün⁸⁰
 Vehüm bi-nūri nebiyyi'l-kerīmi mültebisün
Ve küllühüm min Resūli'llāhi mültemisün
Ğarfen mine'l-baḥri ev raşfen mine'd-diyemi⁸¹

⁷⁵ O, öyle sevgili bir peygamberdir ki (kıyamet günü) dehşetli korkulardan herhangi biri hücum ettiği zaman onun şefaati umulur.

⁷⁶ Biz, Hz. Muhammed'in havz-ı kevserine erişmeyi umarız. O, kendi yoluna uyulması için bizi davet etti. Allah da en doğru yolu şeriat kılarak insanlara onun yolunu gösterdi.

⁷⁷ Hz. Peygamber, (bütün insanları) Allah'a davet etti. Ona sarılanlar kopmayan sağlam bir ipe yapışmışlardır.

⁷⁸ Onun şeriatı ufuktaki güneş gibi belirgindir. İlimi de dipsiz denizler gibi sonsuzdur. Allah'ın resulünün kıymeti sözle nasıl anlatılabilir?

⁷⁹ O yaratılıştta ve ahlakta bütün peygamberlerden üstündür. İlim, asalet ve cömertlikte hiçbir peygamber onun mertebesine yükselmiş değildir.

⁸⁰ Bütün peygamberler, Hz. Muhammed'in nurundan pay almışlardır. Onların ilimleri Hz. Peygamber'in ilim (denizine) daldırılmış ve hepsi onun nurunu kuşanmışlardır.

⁸¹ Bütün peygamberler, Resulullah'ın (irfan) denizinden bir avuç veya cömertlik yağmurundan bir yudum su istemektedir.

-40-

Cemî'-i 'ilm-i nebîyi taḥayyül eyle şehim
Resûlüñ 'ilmine nisbet olunsa zerre sehim
Ḥudâ bilir anı etmez belî ihâṭa fehim
Ve vâkıfüne ledeyhi 'inde ḥaddihim
Min nuḳṭati'l-'ilmi ev min şekleti'l-ḥikemi⁸²

-41-

Şıfât u zât-ı Ḥudâniñ tamâm-ı mazḥarı u
Hem enbiyâ vü resûlüñ cemî'an ekmeli bu
Muḥammed oldu Ḥabîb-i Ḥudâ eyâ⁸³ nîk-ḥü
Vehve'ilezî temme ma'nâhu ve şüretühü
Şümme'sṭafâhu ḥabîben bâri'ü'n-nesemi⁸⁴

-42-

Muḥammed oldu dü kevnîñ 'azîm pâdişehi
Degil mi kişver-i *levlâk lemâ*⁸⁵ serîr-gehi
Şıfât u zât u fi'âlde bulunmadı şebahi
Münezzehün 'an şerîkin fî meḥâsinihî
Fe-cevherü'l-ḥüsni fîhi ğayru munḳasımı⁸⁶

-43-

Şerîk kıлма Ḥudâya o faḥr-i 'âlemi kim
Ne deñlü eyleseñ ifrâṭ becâ mediḥde begim
Beşerde medḥe anı yoḳdur iḳtidâr u fehim
Da' me'dde'athü'n-naşârâ fî nebiyyihim
Va'ḥküm bimâ şî'te medḥan fîhi va'ḥtekimi⁸⁷

⁸² Diğer peygamberler, Resulullah'ın huzurunda dereceleri bakımından ilmin noktası veya hikmetin harekesi gibi kalırlar.

⁸³ Ḥabîb-i Ḥudâ eyâ: Ḥabîb-i Ḥudâya A, İ, S₂, S₃, S₄

⁸⁴ O; öyle bir peygamberdir ki maddesi ve manası tam kemale ermiş, sonra da insanı yaratan Allah onu kendine sevgili seçmiştir.

⁸⁵ "Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâke" (Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.) hadis-i kudsîsinde geçen bu söz Hz. Muhammed'e hitaptır.

⁸⁶ O, güzelliğinde ortağı olmayandır. Onda ki güzellik cevheri de bölünmüş değildir.

⁸⁷ Hristiyanların kendi peygamberleri hakkındaki (aşırı) iddialarını bırak da Hz. Peygamber hakkında dilediğin gibi hüküm ver.

-44-

Egerçi 'āleme geldi o mürselīn halefi
 Mu'aḥḥaran⁸⁸ velī kıldı taḳaddüm ol selefi
 Sezā taḥiyyet ü medḥe odur celī vü ḥafī
Ve'nsüb ilā zātihī mā ṣi'te min şerefi
Ve'nsüb ilā ḳadrihī mā ṣi'te min 'izami⁸⁹

-45-

Lisān ile nice vaşf olunur fazīlet-i u
 Ne mümkin eylemek evşāfını anıñ ser-mū
 Ne söyler imdi oḳu bunda nāzım-ı hoş-gū
Fe-inne faẓle Resūli'llāhi⁹⁰ leyse lehū
Ḥaddün fe-yu'ribe 'anhū nāṭıḳun bi-femi⁹¹

-46-

Çerāğ-ı nūr-ı hüdādır dilā Ḥabīb-i Ḥudā
 Zālām-ı rāh-ı ḳalāle odur ziyā-yı hüdā
 Degil mi feyz ile mürde dili kılan ihyā
Lev nāsebet ḳadrehū āyātühū 'izamā
Aḥye'smühū ḥıne yüd'ā dārise'r-rimemi⁹²

-47-

Ve men eṭā'a feḳad yeşfe'u'r-resülü bihī
 Ve yetbe'üne bi-şıdḳın zevi'l-'uḳülü bihī
 Le-kāne a'zamu şānen femā teḳülü bihī⁹³
Lem yemteḥinnā bimā ta'ye'l-'uḳülü bihī
Ḥırşan 'aleynā felem nerteḳ velem nehimi⁹⁴

⁸⁸ Mu'aḥḥaran: Mu'aḥḥar A, İ, S₂, S₃, S₄

⁸⁹ Onun şahsına dilediğin üstün hasletleri izafe et, onun kadrini dilediğin büyüklük sıfatları ile yücelt.

⁹⁰ Resūli'llāhi: Resūli B

⁹¹ Resulullah'ın faziletinin bir hududu yoktur ki konuşan kimse o fazileti dile getirebilsin.

⁹² Onun mucizeleri büyüklük bakımından zatı derecesinde olsaydı, ismi anıldığı zaman çürüyen kemikleri bile diriltirdi.

⁹³ Her kim itaat ederse Hz. Peygamber'in şefaatine nail olur. Akıl sahipleri ona sadakatle bağlanırlar. Onun söyledikleri şeref bakımından en üstündür.

⁹⁴ Bize olan aşırı sevgisinden dolayı o, aklın alamayacağı şeyle bizi imtihan etmedi. Biz de şüpheye düşmedik ve şaşırıp bir hata yapmadık.

-48-

Muhammediñ 'izem-i şân u sîretin Mevlâ
Bilir 'uqûl-i beşer hem erişmedi hiç aña
Hakîkati bilinir mi anıñ dilâ lâ lâ
A'ye'l-verâ fehmü ma'nâhu fe-leyse yürâ
Li'l-ķurbi ve'l-bu'di fîhi ğayru münfeħimi⁹⁵

-49-

Hudâ Resûlden efđal yaratmadı aħadi
Kemâl ü fazlınıñ olmaz nihâyet ü 'adedi
Ķamunuñ iki cihânda penâh u mu'temedi
Ke'ş-şemsi tezheru li'l-'ayneyni min bu'udi
Şaĝîraten ve tüküllü't-ťarfe min ememi⁹⁶

-50-

Gelir mi hâme-i vaşfa şenâ vü midħat-i u
Ki ħaķ ile anı vaşf etmede lisân baĝlu
Resûle nisbet-i ma'nâyı bul sivâyı Ķo
Fe-keyfe yüdrükü fi'd-dünyâ ħaķîkatehü
Ķavmun niyâmun tesellev 'anhu⁹⁷ bi'l-ħulumı⁹⁸

-51-

O mefħar-ı dü cihâniñ nice eder elsün
Şenâ vü medħini olsun velev ki zikri bütün
Gelir mi vaşfa o şâh-ı serîr-i 'ilm-i ledün
Fe-mebleĝu'l-'ilmi fîhi ennehü beşerün
Ve ennehü ħayru ħalkı'llâhi küllihimi⁹⁹

-52-

Muhammed oldu nebiyyîne cümle râh-nümâ

⁹⁵ Onun kemalini anlamak bütün varlıkları aciz bıraktı. Ona yakın ve uzak olanlarda hayret ve acizden başka bir şey görülmez.

⁹⁶ Hz. Peygamber, uzaktan gözlere küçük görünen fakat yakından (ve doğrudan bakılınca) gözü kamaştıran güneş gibidir.

⁹⁷ 'anhu: - B

⁹⁸ Uyuyan ve gördüğü düşle avunanlar, dünyada onun yüce varlığını nasıl anlayabilir?

⁹⁹ Onun hakkında ilmin varabildiği en son netice, onun bir beşer ve Allah'ın yarattığı bütün varlıkların en hayırlısı olduğudur.

Delâletiyile anıñ buldular Hüdāya hüdā
 Anıñla eyledi aḥkāmın enbiyā icrā
Ve küllü āyin ete'r-ruslü'l-kirāmu bihā
Fe-inneme't-teṣalet min nūrihī bihimi¹⁰⁰

-53-

Muḥammed evvel ü āḥirde ṣem'-i bezm-i hüdā
 Şu'ā' u nūr-fezādır cihānda o ḥālā
 Nebī¹⁰¹ resül ü velīye o reh-nümā ḥaḳḳā
Fe-innehū ṣemsü fazlin hüm kevākibühā
Yuzhirne envārehā li'n-nāsi fi'z-zulemi¹⁰²

≈

Semā-yı dīne Muḥammed degil mi mihr-i ziyā
 Zālām-ı küfre belī o sirāc-ı nūr-ı hüdā
 Cemī'an ümmete hem reh-nümā-yı rāh-ı Hüdā
Ḥattā ize'ttale'at fi'l-kevni¹⁰³ 'amme hüdā
Li'l-'ālemīne ve aḥyet sā'ire'l-ümemi¹⁰⁴

-54-

Muḥammedün kaşurat fī beyānihī nuṭuḳun
 Hüve'l-bihāru bi-'ilmin femā lehū 'umuḳun¹⁰⁵
 Kemāluhū ḳamerun zātühū bihī ufuḳun
Ekrim bi-ḥalkı nebiyyin zānehū ḥuluḳun
Bi'l-ḥüsni müştemilin bi'l-bişri müttesimi¹⁰⁶

¹⁰⁰ Bütün peygamberlerin getirdiği mucizeler; onlara, ancak onun nurundan ulaşanlardan ibarettir.

¹⁰¹ Nebī: Nebī vü A, İ, S₂, S₃, S₄

¹⁰² Çünkü o bir fazilet güneşidir. Diğer peygamberler ise (güneş batınca) karanlıkta insanlara parıltısını gösteren yıldızlar gibidir.

¹⁰³ fi'l-kevni: - B

¹⁰⁴ (O güneş) kâinata doğduğu vakit tüm âlemlere hidayet yayıldı ve sair milletleri ihya etti./Bu beytin kaynak metinde karşılığı yoktur. Dolayısıyla tahmisi orijinal metinle karşılaştırarak okumak isteyenlerin kafasını karıştırmamak ve beyitlerin sıralamasını bozmamak için bu bende numara verilmemiştir.

¹⁰⁵ Hz. Peygamber'i sözle anlatmak eksik kalır. O, sonu olmayan bir ilim deryasıdır. Onun kemal vasfı bir ay gibidir, zâtı ise onda bir ufuktur.

¹⁰⁶ Güzel ahlakla süslenen Hz. Peygamber'in yaratılışı Allah'ın ne büyük ikramıdır! Güzellik onu bürümüştü ve güzel yüz ona nişan olmuştur.

-55-

Ne deñlü olsa da ğavvâş-ı kılzüm-i vaşfi
 Alınmadı ki girândır bu gevheriñ şadefi
 Muñıñ-i 'aql u fühümdur¹⁰⁷ o bañr-i sırr-ı hafı
Ke'z-zehri fî terafin ve'l-bedri fî şerefi
Ve'l-bañri fî keremin ve'd-dehri fî himemi¹⁰⁸

-56-

Görünce düşmen-i bed-ñ âh vaķâr ile o şehi
 Düşerdi haşyete kalmaz idi güriz-gehi
 Celâli rütbe-i ğâyetde zann etme tehî
Ke-ennehû vehve ferdün fî¹⁰⁹ celâletihî
Fî 'askerin ħine telķâhu ve fî haşemi¹¹⁰

-57-

Cebîni mâh-ı münevver celî bu ğayr-ı hafı
 Zükâya verdi yüzünden ziyâ Nebiyy-i şafı
 Ruĥu güle nice oldu şebîh ki ğayr-ı vefı
Ke-enneme'l-lü'lü'ü'l-meknünü fî şadefi
Min ma'diney mantıķın minhü ve mübtesemi¹¹¹

-58-

O pâk ravzaya ğıbta eder belî mînü
 Defîndir anda o cism-i şerîf-i 'anber-bû
 Meţâf-ı ehl-i semâvât u ķudsiyândır bu
Lâ ħibe ya'dilü türben zamme a'zumehû
Ṭübâ li-münteşıķın minhü ve mülteşimi¹¹²

¹⁰⁷ fühümdur: fehmdir A, İ, S₂, S₃, S₄

¹⁰⁸ Hz. Peygamber yumuşaklıkta çiçek, şerefte dolunay, cömertlikte deniz, himmet hususunda sonsuz zaman gibidir.

¹⁰⁹ vehve ferdün fî: hüve ferdün ve min B, G, S₁

¹¹⁰ Onunla yalnızken karşılaştığın zaman, heybetiyle sanki o, bir ordu veya emrine amade olanlar arasında gibidir.

¹¹¹ Sedef içinde gizli inciler, sanki onun söz ve tebessümünden oluşmuştur.

¹¹² Onun kemiklerini saran toprağa denk olacak hiçbir koku yoktur. Onu koklayana ve öpene ne mutlu!

el-Faşlu'r-Rābi'ü Fî Zîkr-i Mevlidî'n-Nebîyyi Şalla'llāhu Te'ālā
'Aleyhi ve Sellem¹¹³

-59-

Muhammed oldu risālet bürücu¹¹⁴ mihr ü mehi
Odur serîr-i şefā'at raḥîm pâdişehi
Anıñla buldu bulanlar kamu Ḥudāya rehi
Ebāne mevlidühü 'an ṭîbi 'unşurihî
Yā ṭîbe mübtede'in minhü ve muḥtetemi¹¹⁵

-60-

Ve yevme mevlidihî müşriküne küllühümü
Tefekkerü fe-bimā tentehî umürühümü¹¹⁶
Li-ennehü cā'e bi-ḥaqqın ezāle dīnehümü¹¹⁷
Yevmün teferrese fîhî'l-Fürsü ennehümü
Ḳad ünzirü bi-ḥulûlî'l-bü'si ve'n-niḳami¹¹⁸

-61-

Vilādetiyle cihān oldu nūr ile memlū
Müzeyyen eyledi envār-ı dīn-i ḥaḳ her sū
İḥāṭa eyledi şirk ehlini ḡam u ḳaygu
Ve bâte eyvānü Kisrā vehve munşadi'ü
Ke-şemli aşḫāb-ı Kisrā ḡayra mülte'imi¹¹⁹

-62-

Mecūs u Gebr ü Yehūduñ ḡalāl ü baḡy ü tefi
Söyündü bā-şeref-i mevlid-i Nebîyy-i şafî
İḥāṭa eyledi nūr-ı Nebî beher ṭarafı
Ve'n-nāru ḥāmidetü'l-enfāsi min esefi

¹¹³ Dördüncü bölüm, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) doğumu hakkındadır.

¹¹⁴ bürücu: burcunuñ A, İ, S₂, S₃, S₄

¹¹⁵ Allah, onun doğumunu tertemiz soyundan meydana getirdi. Ne güzel bir başlangıç ve ne güzel bir son!

¹¹⁶ umürühümü: 'avāḳıbühüm B

¹¹⁷ dīnehümü: bâṭilehüm B/Hz. Peygamber doğduğu gün müşrikler, işlerinin sonunun ne olacağı hususunda tefekküre daldılar. Çünkü Hz. Peygamber, hakkı getirdi ve onların dinlerini ortadan kaldırdı.

¹¹⁸ (Onun doğduğu gün) öyle bir gündür ki, o gün İranlılar keder ve azapların gelişiyle korkutulduklarını sezdiler.

¹¹⁹ Kisra'nın adamlarının bir daha bir araya gelemeyecek şekilde dağıldığı gibi onun sarayı da öylece yarıp ayrıldı.

'Aleyhi ve'n-nehru sâhi'l-'ayni min sedemi¹²⁰

-63-

Vilâdetinde Resûlüñ kamu Yehûd¹²¹ Tersâ
Şaşırđı kendini ıar oldu bunlara dünyâ
Miyân-ı müşrik ü küffâra düşdü vâveylâ
Ve sâ'e sâvete en ğâdat buhayratühâ
Ve rudde vâridühâ bi'l-ğayzi hîne zâmi¹²²

-64-

Tuğât-ı müşrik ü küffâr buldular zelevin
Ki yakdı âteş-i hırmân kulüb-ı pür-'ilelin
Götürdü seyl-i tağassür bütün has-ı hiyelin
Ke-enne bi'n-nâri mâ bi'l-mâ'i min belelin
Huznen ve bi'l-mâ'i mâ bi'n-nâri min çaremi¹²³

-65-

Ve münzû mevlidihî nûru hağğın lâmi'atün
Ve dînuhû ke-zükâ'ini'l-âne zâhîratün
Ve şer'u'l-enveri yevme'l-kıyâmi kâ'imetün¹²⁴
Ve'l-cinnü tehtifü ve'l-envâru sâti'atün
Ve'l-hağğu yezheru min ma'nen ve min kelimi¹²⁵

-66-

Cihânı kapladı nûr-ı cenâb-ı fağr-i ümem
Anı işitmedi hem görmedi 'amâ vü aşam
'Ayân iken reh-i hağğ-ı peyâm-ber-i ekrem
'Amû ve şammû fe-i'lânü'l-beşâ'iri lem

¹²⁰ Onun doğumuna duyduğı eseften dolayı taptıkları ateşin nefesi kesilip söndü. Nehirleri de öfke ve üzüntüsünden kaynak ve yatağını değıştirdi.

¹²¹ Yehûd: Yehûd u A, İ, S₂, S₃, S₄

¹²² Göllerinin yere batması Savalıları ümitsizliğe düşürdü ve susadıkları zaman göle gidenler öfkeyle geri döndüler.

¹²³ Sanki ateşte, sudaki ıslaklık (ve söndürme özelliğı) varmış gibi üzüntüsünden (söndü). Su da ateşteki alev (ve yakma) özelliğine sahip gibiydi.

¹²⁴ Hakikat nuru onun doğumundan beri parlamaktadır. Onun dini şu anda güneş gibi aşikârdır ve kıyamet gününde de kaim olacaktır.

¹²⁵ Onun doğduğı gün cinler sevinç çığılıkları atıyor; nurlar yükselip yayılıyor; hakikat, manada ve sözde ortaya çıkıyordu.

Tüsma' ve bâriqatü'l-inzâri lem tüşemi¹²⁶

-67-

Ve cā'e Aḥmedü ḳad zülzilet emâkinühüm
 Ne'am bi-mevlidihî hüddimet mesâkinühüm
 Vehâbe 'âkıbeten küllü men yu'âvinühüm¹²⁷

**Min ba'di mâ aḥbera'l-aḳvâme kâhinühüm
 Bi-enne dînehümü'l-mu'vecce lem yeḳumi**¹²⁸

-68-

Müşâhede edip ol ber-güzîde-i 'Arabı
 Beyân u mu'ciz ü âyâtla o zî-nesebi
 Bilirken etdiler inkâr o şâhib-i ḥasebi
 Ve ba'de mâ 'âyenü fi'l-ufḳı min şühübi
 Münḳaḳḳaten vefḳa mâ fi'l-arzi min şanemi¹²⁹

-69-

Recîm şodend heme şeytân şeb-i velâdet-i ü
 Neyâftend be-semâ reh la'în-şân zişt-rü
 Şodend ḥîre ḥired cümle müşrik-i bed-ḥü¹³⁰
 Ḥattâ ḡadâ 'an tarîḳı'l-vaḥyi münhezimu
 Mine'ş-şeyâḫîni yeḳfû işre münhezimi¹³¹

-70-

Şüyü' bulunca Resûlüñ velûdu menḳabeti
 Münâfıḳîna ḡam erdi taḡıldı cem'iyeti
 Bozuldu mecma'-ı küffâr tükendi meşvereti
 Ke-ennehüm hereben ebḫâlü Ebreheti

¹²⁶ Kör ve sağır kesildiler de müjdelerin ilanı işitilmedi ve korku şimşekleri görülmedi.

¹²⁷ Hz. Peygamber'in/Ahmed'in dünyaya gelmesiyle onların bütün mekân ve meskenleri sarsılıp yerle bir oldu. Onlara yardım eden herkesin de akıbeti hüsrân oldu.

¹²⁸ Kavimlere, kendi eğri dinlerinin devam edemeyeceğini kâhinleri haber verdikten sonra dahi uyarıları fark edemediler.

¹²⁹ Yerdeki putların (yüzüstü) düştüğü gibi ufukta yıldızların akmasını gördükleri hâlde yine fark edemediler.

¹³⁰ Bütün şeytanlar onun doğduğu gece kovuldular. O çirkin yüzlü ve lanetliler göğe yol bulamadılar. Kötü huylu müşrikler akıl tutulması yaşadılar.

¹³¹ Öyle ki şeytanlar (yıldızların akması karşısında) vahiy yolundan dönüp peş peşe kaçıyorlardı.

Ev 'askerun bi'l-ḥaşâ min rāḥateyhi rumi¹³²

-71-

Muḥammed iki mübârek eliyle gerd-i belâ

Atıp bi-izn-i Ḥudâ müşrikîni kıldı 'amâ

Îrâ'e etdi zihî mu'ciz-i ḥıred-fersâ

Nebzen bihî ba'de tesbîhin bi-baṭnihimâ

Nebze'l-müsebbihî min aḥşâ'i mülteḳımı¹³³

-72-

Nebiyi-yi muḥteremiñ mu'cizi çü gün rûşen

Îrâ'e eyledi ḥaḳḳâ anı o ḥulḳu ḥasen

Şemer alır mı 'amâ hiç dıraḥt-ı mu'cizeden

Câ'et li-da'vetîhi'l-eşcâru sâcideten

Temşî ileyhi 'alâ sâḳın bilâ-ḳademi¹³⁴

Sellem¹³⁵

el-Faşlu'l-Ḥâmisü Fî Yümn-i Du'â'ihî Şalla'llâhu 'Aleyhi ve

-73-

Muḥammedün hüve âyâtühü feḳad zâharet

Felâ yeravne bihâ ḳaṭṭu ennehüm 'umiyet

Nebiyünâ hüve ḥaḳḳun ve âyuhü beheret¹³⁶

Ke-ennemâ seṭaret seṭran limâ ketebet

Fürü'uhâ min bedî'i'l-ḥaṭṭi fi'l-leḳami¹³⁷

-74-

¹³² Onlar âdeta Ebrehe'nin yiğit erleri (!) veya (Hz. Peygamber'in) avuçlarından atılan çakıl taşları karşısında (bozguna uğrayan) asker gibiydiler. [Ebrehe, Kâbe'yi yıkmak üzere gelen ordunun komutanıdır.]

¹³³ Hz. Peygamber'in avuçlarındaki çakıl taşları, tesbih ettikten sonra, tıpkı tesbih eden Hz. Yunus'un, kendini yutan balığın karnından atıldığı gibi atıldılar.

¹³⁴ Onun davetine ağaçlar secde ederek ve ayaksız, kökleri üstüne (sürünerek) yürüyüp geldiler.

¹³⁵ Beşinci bölüm, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) İslam'a davetinin bereketi (ve mucizeleri) hakkındadır.

¹³⁶ Hz. Peygamber'in mucizeleri apaçık ortadadır fakat onlar kör oldukları için o mucizeleri görmezler. Peygamberimiz haktır ve mucizeleri gözleri kamaştırır.

¹³⁷ Ağaçlar öyle çizgi çizdiler ki sanki kökleriyle yol ortasına çok güzel yazı yazmışlardı.

Muhammedün de‘a‘l-eşcāra ci‘ne sâ‘iyeten
 Ve şaddekat bi-resūlin şehidne nāṭıqaten
 Ve eḳarrat hüve ḥaḳḳun ileyhi dā‘iyeten ¹³⁸
Mişle‘l-gamāmeti ennā sāre sâ‘ireten
Tekīhi ḥarre vaṭīsin li‘l-hecīri ḥami ¹³⁹

-75-

İlāhunā bi-keşīri‘l-‘ulūmi fezzalehū
 Ve kāne maḥremehū ve‘ştafāhu ekmelehū
 Muhammedün li-‘ibādin bi-ḥaḳḳın erselehū ¹⁴⁰
Aḳsemtü bi‘l-ḳameri‘l-münşakḳi inne lehū
Min ḳalbihī nisbeten mebrūrate‘l-ḳasemi ¹⁴¹

-76-

Resūlde zāhir olan mu‘cizāt-ı keyf ü kemin
 Ne deñlü eylese taḥrīk benān bu ḳalemin
 Eder mi vaşfın anıñ ya maḳādir-i ‘izemin
Ve mā ḥave‘l-gāru min ḥayrin ve min keremin
Ve küllü ṭarfin mine‘l-küffāri ‘anhü ‘ami ¹⁴²

-77-

Resūlü şakladı Allāh görmedi a‘dā
 Ża‘if tār ile sedd etdi bāb-ı ğāri ¹⁴³ Hudā
 Refīḳına der idi hem o *inneḥū me‘anā* ¹⁴⁴

¹³⁸ Hz. Muhammed ağaçları çağırdı ve onlar da koşarak geldiler. Ona inandılar, dile gelip onun peygamberliğini doğruladılar ve onun hak olduğunu ikrar ettiler.

¹³⁹ (Ağaçların hareketi) bulut gibiydi. O nereye gitse bulut da gider ve onu, günün en sıcak vaktinde fırın gibi kızgın güneşin hararetinden korurdu.

¹⁴⁰ Allah onu ilmiyle herkesten üstün kıldı. Onu seçip özel ve mükemmel kulu eyledi. Hz. Muhammed, Allah tarafından kullarına gönderilen hak peygamberdir.

¹⁴¹ Yarılan aya yemin ederim ki onun Hz. Peygamber’in kalbine bir benzerliği vardı.

¹⁴² Hayır ve kerem sahibini (Hz. Peygamber’i) mağaranın saklayışı ve kâfirlerin bütün gözlerinin ona karşı kör kesilişi onun mucizelerindendir.

¹⁴³ ğāri: ğār A, İ, S₂, S₃, S₄

¹⁴⁴ Hz. Peygamber ile Hz. Ebubekir, Mekke’den Medine’ye hicret ederken peşlerinden gelen müşrikleri atlatmak için Sevr mağarasına gizlenirler. Hz. Ebubekir, mağaraya yaklaşan müşriklerin kendilerini fark etmelerinden ve Hz. Peygamber’e zarar vermelerinden endişe eder. İşte o sırada Hz. Peygamber, Hz. Ebubekir’e hitaben: “Lâ tahzen inne‘llâhe me‘anâ” yani “Üzülme, Allah bizimle beraberdir!” diyerek onu teselli etmiştir.

**Fe'-ş-şidku fi'l-gâri ve'-ş-şiddîku lem yerimâ
Ve hüm yeķûlûne mâ bi'l-gâri min erimi¹⁴⁵**

-78-

Ĥabîbini ĥıfız etdi o Ĥazret-i Mevlâ
Ĥamâme eyledi def'-i mazarrat-ı a'dâ
'Adû n'eder anı ĥıfız u ĥimâye kıldı Ĥudâ
**Zannü'l-ĥamâme ve zannü'l-'ankebûte 'alâ
Ĥayri'l-beriyyeti lem tensüc ve lem teĥumi¹⁴⁶**

-79-

Metîn ĥal'a olur bu Ĥaķıñ muĥâfazatı
Eger ederse de yok ġam cihân muĥâşameti
Ĥavî siper olur insâna Ĥaķķ maĥmiyeti
**Vikâyetu'llâhi aġnet 'an muzâ'afeti
Mine'd-dürü'i ve 'an 'âlin mine'l-uĥumi¹⁴⁷**

-80-

İlâhunâ leke ĥamdün li-zâvededtü bihî
Veza'tehâ bi-fu'âdî ĥadi'fteĥartü bihî
Veyâ men evde'a ĥubben feķad ĥabiltü bihî¹⁴⁸
**Mâ sâmeni'd-dehru ĥaymen ve'stecertü bihî
İllâ ve niltü civâran minhü lem yeĥumi¹⁴⁹**

-81-

Bebîn dilâ kerem-i ân kerîm-i pâdişehî
Be-ĥaşletî ki der-ân hest Ĥudâ kesî nedehî
Sezâ ki der-reh-i mihreş be-cân u ser benehî¹⁵⁰

¹⁴⁵ Müşrikler, "Mağarada hiç kimse yok." derken, Sadık olan Hz. Muhammed ile Sıddık olan Hz. Ebu Bekir mağarada (buldukları hâlde) görülmediler.

¹⁴⁶ Müşrikler, mahlukatın en hayırlısının üzerine örümceğin ağını örmediğini ve güvercinin uçup dolaşmadığını sandılar.

¹⁴⁷ Allah'ın (onu) koruması, kat kat zırhlara ve sağlam kalelere ihtiyaç bırakmadı.

¹⁴⁸ Ey Allah'ım! Sana hamd olsun ki Hz. Peygamber'e muhabbet besledim. Ona olan samimi aşkımı kalbime yerleştirip onunla iftihar ediyorum. Ey gönlümde sevda uyandıran zat! Ben o sevgiyi kabul ettim.

¹⁴⁹ Zamanın bana zulmederek zarar vermesinden dolayı her ne vakit ona sığındımsa onun tam bir himayesinden başka bir şey bulmadım.

¹⁵⁰ A gönül! O cömertlik şahının keremini gör. Onun huyunu Allah başkasına vermemiştir. Onun yolunda başını ve canını feda etsen yeridir.

**Ve le'l-temestü ğine'd-dāreyni min yedihī
İlle'stelemtü'n-nedā min hayri müstelemi¹⁵¹**

-82-

Habīb-i Hāzret-i Hākdır Peyām-ber-i rāst-gū
Bi-küllü vahy-i Hudādır kelām-ı bihter-i u
Degil mi sırr-ı Hudā mazharı o ey nīk-ḥū
**Lā tünkiri'l-vahye min rü'yāhu inne lehū
Kālbēn izā nāmeti'l-'aynāni lem yenemi¹⁵²**

-83-

Ḳadi'ştafāhu ilāhun bi-'indi ḥāzretihī
E'azzeḥū bi-'ulūmin ve faẓli ğāyetihī¹⁵³
Ve keyfe tebluĝu sa'yen ilā nihāyetihī
**Ve zāke ḥīne bülūĝın min nübüvvetihī
Fe-leyse yünkeru fihi ḥālū muḥtelimi¹⁵⁴**

-84-

Muḥammediñ bu kerem oldu zātına vehbī
'Aḫā-yı maḥz-ı Hudādır degildir ol kesbī
Nebī vü mürseliñ oldur güzīn ü münteḥabı
**Tebāreka'llāhu mā vahyün bi-müktesebi
Velā nebiyyün 'alā ğaybin bi-müttehemī¹⁵⁵**

-85-

Cihānı Hāzret-i Allāh yaratdı ḥürmet-i u
Nebī¹⁵⁶ resül şerefi hep anıñla buldu ḳamu
Tefekkür et nice zāt-ı 'ulüvv-i şāndır bu
Kem ebre'et vaşaben bi'l-lemsi rāḫatuhū

¹⁵¹ Her ne zaman ondan iki dünyaya ait nimet istedimse iyilik yapanların en hayırlısı olandan (Hz. Muhammed'den) bol bol ihsan gördüm.

¹⁵² Onun rüyasında gerçekleşen vahyi inkâr etme. Çünkü onun gözleri uyuduğu zaman uyumayan bir kalbi vardır.

¹⁵³ Allah, onu seçip çeşitli ilim ve faziletlerle kendi katında üstün kıldı. Sen çalışarak o mertebeye nasıl ulaşacaksın?

¹⁵⁴ (Rüyadaki) bu vahiy, onun peygamberlik mertebesine erdiği bir sırada gerçekleşmişti. O hâlde böyle bir zamanda rüya görenin hâli inkâr olunamaz.

¹⁵⁵ Haşa, vahiy çalışıp kazanmakla elde edilmiş değildir ve hiçbir peygamber de gaipten verdiği haberde yanlış yapmaz.

¹⁵⁶ Nebī: Nebī vü A, İ, S₂, S₃, S₄

Ve atlaqat eriben min ribqati'l-lememi¹⁵⁷

-86-

Peyâm-berîñ 'izem-i şân u rif'ati bellü
Qabûl eder ne ki ister ise Hüdâdan u
Du'âsı ile olur bu zemîn-i huşk sebz-rû
Ve ahyeti's-senete's-şehbâ'e da'vetuhû
Hattâ haket gurreten fi'l-a'şuri'd-dühümi¹⁵⁸

-87-

Cenâb-ı mefhar-ı 'âlem Habîb-i Rabb-i 'alâ
Gelir vücûda o elbet ne kim ederse du'â
Vücûdu oldu anıñ mağz-ı rahmet-i Mevlâ
Bi-'arızın câde ev hilte'l-bitâha bihâ
Seyben mine'l-yemmi ev seylon mine'l-'Arimi¹⁵⁹

Kebîratü¹⁶⁰

el-Faşlu's-Sâdisü Fi'l-Şur'âni ve Hüve'l-Mu'cizetü'l-

-88-

Nebiyünâ ke-şümûsin ziyâ'uhâ leme'at
Ve nûru âyetihî fi'l-'avâlimi şereqat

¹⁵⁷ Onun eli, nice hastayı dokunmakla iyileştirdi ve nice şifaya muhtaç olan kimseyi cinnet bağından kurtarıp salıverdi.

¹⁵⁸ Onun duası nice kıtlık ve kuraklık yılını ihya etti. Hatta o sene, karanlık asırlar içinde bembeyaz parlayan bir yıla benzedi.

¹⁵⁹ (Resulullah'ın duası üzerine) sağanak yağdıran bir bulut sebebiyle derelerden akan suyu, denizden bir ırmak veya Arim vadisinden gelen sel zannedersin. [Arim, *Kur'ân-ı Kerîm*'de geçtiğine göre Yemen'deki Sebe' kavmini cezalandırmak üzere şiddetli yağmurların yıktığı gölettir. Sebe' 34/15-16: Lekad kâne li-Sebe'in fî meskenihim âyetün cennetâni an yemînini ve şimâlin külû min rızki rabbiküm veşkurû lehû beldetün tayyibetün ve rabbün gafûrun. Fe a'rezû fe-erselnâ aleyhim seyle'l-Arimi ve beddelnâhum bi-cenneteyhim cenneteyni zâvetey ükülin hamtin ve eslin ve şey'in min sidrin kalîlin (Andolsun ki oturdukları yerlerde Sebe kavmine ait büyük bir işaret vardı. Biri sağda, diğeri solda iki bahçe. Rabbinizin bahşettiği rızıktan yiyin ve ona şükredin. Ne güzel bir belde, ne bağışlayıcı bir Rab! Ama onlar yüz çevirdiler. Bu yüzden üzerlerine Arim selini gönderdik. Onların iki bahçesini, buruk yemişli, acı ılgınlı ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki harap bahçeye çevirdik.)].

¹⁶⁰ Altıncı bölüm, büyük mucize olan *Kur'ân-ı Kerîm* hakkındadır. /B'de başlık yok.

Ve kem uḥarriru vaşfen ve ḳudretī za‘ufet¹⁶¹
Da‘nī ve vaşfī āyātin lehū zaharet
Zuhūra nārī’l-ḳırā leylen ‘alā ‘alemi¹⁶²

-89-

Ve inne medḥa resūlin şefet bihī şıḳamun
 Ecellet āyetühu’ş-şerīfū innehū¹⁶³ ḥikemun
 Ḳur’ānun efḥamu āyin ve şānuhū ‘ızamun¹⁶⁴
Fe’d-dürrü yezdādü ḥüsnen vehve muntazımun
Ve leyse yenḳuşu ḳadren ğayra muntazımı¹⁶⁵

-90-

Ḥudā yaratdı anı ḥüsni-ḥulḳ ile yektā
 Şıfāt u zātında odur bī-naẓır ü bī-hemtā
 Şebīh olur mu aña hiç cihānda kes lā lā
Femā tetāvele āmālū’l-medīhi ilā
Mā fihi min keremi’l-aḥlāḳı ve’ş-şiyemi¹⁶⁶

-91-

Muḥammedün veleḥū ḥikmetün mübālağatün
 Ve kāne şāḥibe vaḥyin ve fihi mu‘cizetün
 Vemā lehū nezelet fi’s-semā’i ḳāḫı‘atün¹⁶⁷
Āyātü ḥaḳḳın¹⁶⁸ mine’r-raḥmāni muḥdeşetün
Ḳadīmetün şıfatü’l-mevşūfi bi’l-ḳıdemi¹⁶⁹

-92-

¹⁶¹ Bizim peygamberimiz ıŖık saçan güneş gibidir. Onun mucizelerinin nuru âlemlere doğuvermiştir. Onun vasıflarını saymaya benim gücüm yetmez.

¹⁶² Bırak beni de onun gece yüksek dağ başında yakılan ziyafet ateşi gibi besbelli olan mucizelerini anlatayım.

¹⁶³ āyetühu’ş-şerīfū innehū: āyetü’n-nebiyyi ennehū B

¹⁶⁴ Hz. Peygamber’i methetmek muhakkak ki hastalıklara şifadır. Onun hikmetlerle dolu şerefli ayeti (*Kur’ân*), en büyük mucizedir ve onun şanı yücedir.

¹⁶⁵ Muntazam olarak dizilen inci daha güzeldir. Bununla beraber dizilmemek incinin kıymetini eksiltmez.

¹⁶⁶ Şairin hayal gücü, ondaki yüksek ahlakı ve temiz huyu anlatmaya yetmez.

¹⁶⁷ Hz. Muhammed’in noksansız hikmetleri vardır. O, vahiy sahibidir ve o vahiylerde mucizeler bulunmaktadır. Onun için gökten inen ayetler de kesindir.

¹⁶⁸ ḥaḳḳın: - B, S₁/G’de metne siyah mürekkeple sonradan dâhil edildi.

¹⁶⁹ Allah’ın hak olan ayetleri (lafız itibarıyla) sonradan, (mana itibarıyla) ezeldir. Çünkü kadim olan Allah’ın sıfatıdır.

Bu vahy-i münzel-i ecell cemî'-i kütüb-i semâ
Ma'âd u mebd'e'i cem'an beyân eder¹⁷⁰ haqqâ
Yeter bu mu'cize fazl-ı Resûl-i Haqqâ dilâ
Lem tahterin bi-zamânin vehye tuhbirunâ
'Anî'l-me'âdi ve 'an 'Âdin ve 'an İremi¹⁷¹

-93-

Delîl kelâm-ı kadîmiñ 'ulüvv-i menzileti
Ki nâsih oldu kamu dîni hüküm ü keyfiyeti
Ne şübhe vardır anıñ cümle kütbe fevkiyeti
Dâmet ledeynâ fe-fâkat külle mu'cizeti
Mine'n-nebiyyîne iz câ'et ve lem tedümi¹⁷²

-94-

İrâ'e eyledi Qur'ân kamuya râst rehi
Semâ-yı burc-ı hüdânıñ belî o şems ü mehi
O mü'miniñ dü cihânda hem intisâb-gehi
Muḥakkemâtün femâ yübķine min şübehi
Lizî şikâķın velâ yebķine min ḥikemi¹⁷³

-95-

Bu vahy-i münzele uy çekme mü'minâ ta'abı
Maķāşidiñ ne ise kıl anıñ ile talebi
Yapış kavî 'amel eyle anıñla rûz u şebi
Mâ ḥürîbet kaṭṭu illâ 'âde¹⁷⁴ min ḥarabi
A'de'l-e'âdî ileyhâ mülķiye's-selemi¹⁷⁵

-96-

¹⁷⁰ eder: - G, S₁

¹⁷¹ Kur'ân ayetleri bize ahiretten, Âd ve İrem kavimlerinden haber vermeleri itibarıyla (manası ve hükümleri) belirli bir zamana ait değildir.

¹⁷² Onlar, bugün hâlâ elimizde bulunmakta olup diğer peygamberlerin mucizelerinden üstündür. Çünkü onların mucizeleri (belirli bir zamanda gelmiş) ve devam etmemiştir.

¹⁷³ Onlar, şüpheye yer vermeyen ve (kendisinin üstünde) hiçbir hakem kabul etmeyen muhkem ayetlerdir.

¹⁷⁴ 'âde: ve B

¹⁷⁵ Her ne zaman Kur'ân ayetlerine harp ilan edilecek olsa, sonunda en azılı düşmanlar bile gerçeği görerek ona teslim olmuşlardır.

Kelām-ı Hâk ile eyle ‘amel yeter bu saña
*Metîn-i habl*¹⁷⁶ budur eyle i’tişâm aña
 Necât bunda dü ‘âlemde yapış imdi buña
Reddet belâgatühâ da‘vâ mu‘arızihâ
Redde’l-ğayûri yede’l-câni ‘ani’l-ğurami¹⁷⁷
 -97-

Çamunuñ oldu bu Çur’ân penâh u müstenidi
 Degil midir ya muvaḥḥid melâz u mu‘temedi
 Bu gevheriñ hiç olur mu bahâsınıñ ‘adedi
Lehâ me‘ânin ke-mevci’l-baḥri fî mededi
Ve fevka cevherihî fi’l-ğüsni ve’l-ğiyemi¹⁷⁸
 -98-

Ḥaşâ’işin nice ta‘dâd edem yok ‘add ü ḥaşâ
 Bu vaḥy-i münzeliñ olmaz ‘acâyibi iḥşâ
 ‘Aṭâ-yı maḥz-ı Ḥudâdır bu ümmete ḥaḳḳâ
Femâ tü‘addü velâ tüḥşâ ‘acâ’ibühâ
Velâ tūsâmü ‘ale’l-ikşâri bi’s-se’emi¹⁷⁹
 -99-

Me‘ânisin daḥı bilmez iseñ egerçi oḳu
 Nesîm-i ḥâşşası îrâş eder dile ḥoş-bû
 Dimâğ-ı câna anıñ lezzeti çü ḳand ṭatlu
Çarret bihâ ‘aynu ḳârîhâ fe-ḳultü lehü

¹⁷⁶ Âl-i İmrân 3/103 [Va‘tesimû bi-habli’llâhi cemî’an velâ teferrekû vezkürû ni‘meta’llâhi aleyküm iz küntüm a‘dâ’en fe-ellefe beyne kulûbiküm fe-asbahtüm bi-ni‘metihî ihvânen ve küntüm alâ şefâ hufratin mine’n-nâri fe-enkazeküm minhâ kezâlike yübeyyinu’llâhu leküm âyâtihî le‘alleküm tehtedûn (Hep birlikte Allah’ın ipine sımsıkı yapışın, bölünüp parçalanmayın. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirinize düşman idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirdi ve onun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız.)]

¹⁷⁷ Namusuna düşkün kimsenin kendi hareminden caninin elini çekip defettiği gibi *Kur’ân*’ın belagati de muarızlarının iddiasını öylece reddetmiştir.

¹⁷⁸ *Kur’ân* ayetlerinin, deniz dalgaları gibi birbirini destekleyen manaları vardır fakat onlar güzellik ve değer bakımından denizin cevherinden daha üstündür.

¹⁷⁹ *Kur’ân* ayetlerinin olağanüstülükleri saymakla bitmez ve çok okumakla bıkip usanılmaz.

Lekad zafirte bi-ḥabli'llâhi fa'teşimi¹⁸⁰

-100-

Tilâvet eyle kelâm-ı kadîmi şubḥ u mesâ
Sa'âdeti dü cihânıñ olur naşîb saña
Ḥulûş ile oḡu lâkin anı berây-ı rızâ
İn tetlühâ ḥîfeten min ḥarri nâri lezâ
Eṭfa'te ḥarra lezâ min virdiha's-şebemi¹⁸¹

-101-

Ve in televte bi-şıdkın fe-fî tilâvetihî
Ḥaşâ'ışun küberun fî cemî'î âyetihî
Ve men telâ bi-ḥulûşin necâ bi-maḫşadihî¹⁸²
Ke-ennehe'l-ḥavzu tebyezzu'l-vücûhu bihî
Mine'l-'uşâti ve kad câ'uhû ke'l-ḥumemi¹⁸³

-102-

Eger bebâyedet ez-çâh-ı nâr necât-ı beden
Girift *ḥabl-i metîn*¹⁸⁴ râ be-to bes in resen
Şeved ḥuşûl murâdet teşebbüleş kerden¹⁸⁵
Ve ke'ş-şırâti ve ke'l-mîzâni ma'diletan

¹⁸⁰ *Kur'ân'*ı okuyanın gözü ve gönlü onunla tatmin olmuştur. Onu okuyana dedim ki: Allah'ın ipi olan *Kur'ân* sayesinde isteğine ulaştın, artık ona sımsıkı sarıl.

¹⁸¹ Eğer *Kur'ân'*ı Lezzâ ateşinin hararetinden korktuğun için okursan, onun serin suyuyla cehennem ateşini bile söndürürsün. [Lezzâ, cehennemın isimlerinden biridir.]

¹⁸² Şayet *Kur'ân-ı Kerîm'*i sadakatle okursan onun bütün ayetlerinde üstün özellikler olduğunu görürsün. Onu samimiyetle okuyan kişi maksadına erişir.

¹⁸³ *Kur'ân* ayetleri havz-ı kevser gibidir. Günahkârlar ona kömür gibi simsiyah girseler dahi yüzleri ak pak olarak çıkarlar.

¹⁸⁴ Âl-i İmrân 3/103 [Va'tesimû bi-ḥabli'llâhi cemî'an velâ teferrekû vezkürû ni'metallâhi aleyküm iz küntüm a'dâ'en fe-ellefe beyne kulûbiküm fe-asbahtüm bi-ni'metihî ihvânen ve küntüm alâ şefâ hufratin mine'n-nâri fe-enkazeküm minhâ kezâlike yübeyyinu'llâhu leküm âyâtihi le'alleküm tehtedûn (Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı yapışın, bölünüp parçalanmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirinize düşman idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirdi ve onun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız.)]

¹⁸⁵ Ateş kuyusundan kurtulmak gerektiğini düşünüyorsan, "Ḥabl-i metîn"e tutunman yeterlidir. Teşebbüs etsen bile muradın hasıl olur.

Fe'l-kıştu min ğayrihā fi'n-nāsi lem yeḡumi¹⁸⁶

-103-

Bu vahy-i münzeli inkār eder Yehūd¹⁸⁷ Tersā

Naşīb degil aña imān ḡased eder ḡaḡḡā

'Azīz tut anı yarın şefti¹⁸⁸ olur¹⁸⁸ o saña

Lā ta'ceben li-ḡasūdin rāḡa yūnkiruhā

Tecāhūlen vehve 'aynü'l-ḡāzīḡı'l-fehimi¹⁸⁹

-104-

Kelām-ı münzeliñ aşlā ki ḡāsidiñ ḡasedi

'Ulüvv-i şānına 'arz-ı tenāḡuş eylemedi

Cehūl olan bilemez ḡaḡ u bāḡılı ebedī

ḡad tūnkiru'l-'aynu ḡav'e'ş-şemsi min remedi

Ve yūnkiru'l-femü ḡa'me'l-mā'i min seḡami¹⁹⁰

-105-

Veyā men enşe'e min cūdiḡi melāḡatehū

Ebāne münzeluhū ḡulḡahū feşāḡatehū

İlāhun¹⁹¹ a'zame min fażlihī semāḡatehū¹⁹²

Yā ḡayra men yemmeme'l-'āfūne sāḡatehū

Sa'yen ve fevḡa mütūni'l-eynuḡı'r-rusumi¹⁹³

-106-

Cenāb-ı faḡr-i cihān mu'cizātınıñ beheri

ḡarīḡ-ı ḡazret-i Allāḡ oldu rāḡ-beri¹⁹⁴

¹⁸⁶ Onlar sırat ve terazi gibi dosdoğrudur. İnsanlar arasında *Kur'ân-ı Kerîm*'in gösterdiği adaletin dışında bir adalet sürekli değildir.

¹⁸⁷ Yehūd: Yehūd u A, İ, S₂, S₃, S₄

¹⁸⁸ olur: oldur A, İ, S₂, S₃, S₄

¹⁸⁹ İyi anladığı ve tam erbabı olduğu hâlde, bilmezlikten gelerek onu inkâra yeltenen kiskancın hâline sakın şaşma!

¹⁹⁰ Bazen ağrı yüzünden göz, güneşin ışığını ve hastalıktan dolayı ağız, suyun tadını inkâr eder.

¹⁹¹ İlāhun: Ve B

¹⁹² Ey cömertliğiyle güzelliğini ortaya koyan, (ey) kendisine inen (*Kur'ân*'ın) ahlakını ve fesahatini açıklayan ve (ey) hoşgörüsünü Allah'ın faziletiyle yüce kılan (peygamber)!

¹⁹³ Ey ihtiyaç sahiplerinin koşarak ve güçlü develere binerek kapısına yöneldiği kimselerin en hayırlısı (olan peygamber)!

¹⁹⁴ rāḡ-beri: reh-beri A, İ, S₃, S₄

Sümüvv-i şânınıñ olmaz hikâye biñde biri
Ve men hüve'l-âyetü'l-kübrâ li-mu'tebiri
Ve men hüve'n-ni'metü'l-uzmâ li-muğtenimi¹⁹⁵

el-Faşlu's-Sâbi'u Fî Esrâ'ihî 'Aleyhi's-Selâm¹⁹⁶

-107-

Muhammedâ saña Hakkıñ bu verdiği ni'amı
Ki görmedi selefiñ bu¹⁹⁷ ināyet ü himemi
O şeb ki eyledi da'vet Hudâ-yı zü'l-keremi
Serayte min haramin leylen ilâ harami
Kemâ sera'l-bedru fî dâcin mine'z-zulemi¹⁹⁸

-108-

O şeb ki da'vet erişdi Cenâb-ı Allâhdan
O lahza Mağdise verdiñ kudümla şeref sen
Semâya izz ile kıldıñ urûc hem andan
Ve bitte terkâ ilâ en nilte menziletin
Min kâbe kavseyni lem tûdrek ve lem türemi¹⁹⁹

-109-

'Azîz ü muhterem olmaz nice Habîb-i Hudâ
O menzile kim erişmez melek²⁰⁰ beşer aşlâ
Saña verildi Habîbâ bu devlet-i 'uzmâ
Ve kaddemetke cemî'u'l-enbiyâ'i bihâ
Ve'r-rusli taqdîme mağdûmin 'alâ hademi²⁰¹

-110-

¹⁹⁵ İbret almak isteyenler için senden başka varlığı en büyük ayet kim olabilir ve ganimet bilenler için senden başka en yüce nimet kim olabilir?

¹⁹⁶ Yedinci bölüm, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) miracı hakkındadır./B'de başlık yok.

¹⁹⁷ bu: - B

¹⁹⁸ Sen, zifiri karanlık bir gecede dolunayın gidişi gibi bir Harem'den diğer bir Harem'e gittin.

¹⁹⁹ Sen, (miraç gecesi) "Kâbe-kavseyn" denilen öyle bir mertebeye yükseldin ki o mertebe (diğer peygamberler tarafından) ne istenildi ne de ona ulaşıldı.

²⁰⁰ melek: melek ü A, İ, S₂, S₃, S₄

²⁰¹ (O gece) bütün nebi ve resuller; hizmetçinin, efendisini önüne geçirdiği gibi seni önlerine geçirdiler.

Veyā resūlü ‘abīdün lekūm bi-ecma‘ihim
 Ve yaḥdümüne ileykūm ‘alā merātibihim
 Ve ḳaddemūke imāmen belā bi-enfüsihim²⁰²
Ve ente taḥteriku’s-seb‘a’t-tıbāka bihim
Fī mevkibin künthe fīhi şāḥibe’l-‘alemi²⁰³

-111-

Erişdiñ ‘arş-ı ‘alāya güzār edip ufķı
 Maḳām-ı vuşlata erdiñ geçip bu nüh ṭabaķı
 Bu menziliñ hele yoķdur beşerde mā-sebaķı
Ḥattā izā lem teda‘ şe’veṇ li-müstebiķı
Mine’d-dünüvvi velā merķan li-müstenimi²⁰⁴

-112-

‘Ulüvvü şānike fī ‘indihī ve leyse nübız
 Ḳadi’ştafāke ilāhun ve li’l-enāmi uḥız
 Veyā maḥabbetühü ḳalbiye’l-ḥarīķu ḥuniz²⁰⁵
Ḥafazte külle maḳāmin bi’l-izāfeti iz
Nūdite bi’r-ref‘i mişle’l-müfredi’l-‘alemi²⁰⁶

-113-

Keymā tefūze bi-vaşlin eyyi müstetirin
‘Ani’l-‘uyūni ve sırrin eyyi müktetemi²⁰⁷

-114-

Fehuzte külle fehārin ğayra müşterekin

²⁰² Ey Resul! Diğer peygamberlerin hepsi senin hizmetindedir. Onların her biri mertebelerine göre sana hizmet ederler. Evet, onlar bundan dolayı seni imam olarak önlerine geçirdiler.

²⁰³ Sen, kalabalık bir topluluk içinde sancak sahibi olarak onlara uğrayıp yedi kat gökleri yarıp gittin.

²⁰⁴ Allah’a yaklaşmak üzere yükselmek isteyenlere yükselecek bir yer ve ileri geçmek isteyenlere bir nihayet bırakmayıncaya dek yükseldin.

²⁰⁵ Ey muhabbeti yanık kalbimi kavuran (peygamber)! Senin şanın Allah’ın katında reddolunmayacak kadar yücedir. Zira o, bütün mahlukata gönderilmek üzere seni seçmiştir.

²⁰⁶ Sen miraca davet olunduğunda, bir sancak gibi kendi makamına nisbetle bütün makamları aşağıda bıraktın.

²⁰⁷ Gözlerden gizli mi gizli olan Allah’a kavuşmak ve nice önemli sırları anlamak için miraç ettin.

Ve cüzte külle maḳāmin ḡayra müzdeḡami²⁰⁸

-115-

Saḡna olan ni'amı ey peyām-ber-i²⁰⁹ 'Arabī
Ḥudā anı kime verdi buyur *fedāke ebi*²¹⁰
Ḳamu 'ibād-ı Ḥaḳıñ sen güzīn ü münteḡabı
Ve celle miḳdāru mā vullīte min rutebi
Ve 'azze idrākü mā ūlīte min ni'amı²¹¹

-116-

Ḥudā ki eyledi ümmet hezār ḡamd²¹² ü ḡenā
Bizi seniñ gibi bir zāt-ı erḡama ḡaḳḳā
Şükür bu dīni naşīb eyledi bize Mevlā
Büşrā lenā ma'sera'l-İslāmi inne lenā
Mine'l-'ināyeti rüknen ḡayra münhedimi²¹³

-117-

Ve men eḡā'a resūlen fe-fi iḡā'atihī
Ne'am sevā'e sebīlin hedā bi-raḡmetihī
Ve nālet ümmetühü maḳşaden bi-şefḳatihī²¹⁴
Lemmā de'a'llāhu dā'inā li-ḡā'atihī
Bi-ekremi'r-rusli künnā ekreme'l-ümemi²¹⁵

²⁰⁸ Kimse sana ortak olmadan bütün övünülecek sıfatları kendinde topladın ve her makamı tek başına geçtin./Sadece A, İ, S₃ ve S₄'te yer alan 113 ve 114. beyitler, tahmis edilmemiştir. Bu durumun, Resâ'nın bilinçli bir tercihi mi yoksa tahmisi istinsah eden müstensihin bir tasarrufu ya da hatası mı olduğunu anlamak mümkün görünmemektedir. Bu beyitlere, kaynak metindeki sıralamayı bozmamak için numara verilmiştir.

²⁰⁹ peyām-ber-i: peygamber-i A, İ, S₂, S₃, S₄

²¹⁰ Babam sana feda olsun.

²¹¹ Senin sahip olduğun mertebelerin derecesi yüce ve sana verilen nimetleri hakkıyla anlamak zordur.

²¹² ḡamd: medḡ B

²¹³ Ey İslam toplumu! Allah'ın ezelî bir lütfu olarak bizim yıkılmayan bir dayanağımız vardır. Ne mutlu bizlere!

²¹⁴ Her kim Hz. Peygamber'e itaat ederse onun rahmeti sayesinde doğru yola ve hidayete erişir. Zira ümmeti, onun şefkati vesilesiyle maksatlarına ulaşmıştır.

²¹⁵ Allah bizleri, peygamberlerin en şerefli olan Hz. Muhammed vasıtasıyla kendisine itaate davet edince, biz de ümmetlerin en şerefli olduk.

el-Faşlu'ş-Şāminu Fī Zikri'l-Cihādi²¹⁶

-118-

Muḥammedün hüve hādin lenā li-şir'atihī
 Meni'ktedā le-necā min 'azābi ḥazretihī
 Ve men eḥabbe ve ehvā hedā bi-vuşlatihī²¹⁷

Rā'at kulūbe'l-'idā enbā'ü bi'şetihī**Ke-neb'etin ecfetlet ğuflen mine'l-ğanemi**²¹⁸

-119-

Çekip 'adūya kaçan kim o seyf-i tāb-nākin
 İśāle eyledi cūveş dimā'-i nā-pākin
 İzāle eyledi a'dāniñ 'aql ü idrākin

Mā zāle yelķāhümü fī külli mu'terekin**Ḥattā ḥakev bi'l-ķanā laḥmen 'alā veđami**²¹⁹

-120-

Görünce ma'rekede ol şeh-i melik sipehi
 'Adūnuñ oldu hem *eyne'l-meferru*²²⁰ cāy-gehi
 Hirās-ı cān ile bunlar izā'a etdi rehi

Veddü'l-firāre fe-kādū yağbiṭüne bihī**Eşlā'e şālet me'a'l-'ıķbāni ve'r-raḥami**²²¹

-121-

Mehābet-i nebevīden o mertebe a'dā

Hirās u ḥavf ile anlar firār eyledi tā

Ki bunlar eyledi dārü'l-bevār-ı ḥaybeti cā

Temđi'l-leyālī velā yedrüne²²² 'iddetehā

²¹⁶ Sekizinci bölüm, cihad(ın önemi) hakkındadır./B'de başlık yok.

²¹⁷ Hz. Muhammed'in gösterdiği yolda gidenler ve ona tabi olanlar, (cehennem) azabından kurtulurlar. Her kim onu sever ve ona meylederse vuslatına nail olur.

²¹⁸ Aslanın kükreyişi, bir şeyden habersiz otlayan koyun sürüsünü ürküttüğü gibi onun peygamberlik haberleri de düşmanlarının kalplerine öylece korku saldı.

²¹⁹ Hz. Peygamber, her savaşta düşmanla karşılaşmaktan geri kalmadı. Öyle ki mızrak ile öldürülen düşmanlar, kasap kütüğünde doğranan ete benzedi.

²²⁰ Kıyâmet 75/10 [Yekûlü'l-insânü yevme izin eyne'l-meferru (İşte o gün insan, "Kaçacak yer var mı?" diyecektir.)]

²²¹ Düşmanlar, karkuş ve kartalların (savaş meydanından) kapıp kaldırdığı et parçalarına özenircesine harpten kaçmak isterlerdi.

²²² yedrüne: tedrüne A, B G, İ, S₁, S₂, S₄

Mâ lem tekün min leyâli'l-eşhürî'l-ḥurumi²²³

-122-

Ve cā'e Aḥmedü 'anhüm ezāle rāḥatehüm
Ve fî diyārihimü ḳad meḥā refāhetehüm
Li-enne ezhera dīnün lehüm denā'etehüm²²⁴
Ke-enneme'd-dīnū ḳayfün ḥalle sāḥatehüm
Bi-küllü ḳarmin ilā laḥmi'l-'idā ḳarimi²²⁵

-123-

Cünūduhū ğalebethüm bi-naşrin vāzıḫatin
Li-enne naşra nebiyyin bi-naşşin lāyiḫatin²²⁶
Ve fevḳahüm hecemet mişle ṭavdin şāmiḫatin
Yecürru baḫra ḥamīsin fevḳa sābiḫatin
Yermī bi-mevcin mine'l-ebṭāli mülteṭimi²²⁷

-124-

Le-üyyidet cündüküm yā nebiyye zü'l-ḥasebin
Teğallebū bi-'adüvvin vehüm bilā te'abin²²⁸
Li-enne enfüsehüm iftedevke fî ḫarabin
Min külli müntedibin li'llāhi muḫtesebin
Yesṭū bi-müste'şilin li'l-küfri muşṭalimi²²⁹

-125-

²²³ Haram aylarının geceleri dışında düşmanlar, gelip geçen gecelerin sayısını bilmezlerdi.

²²⁴ Hz. Peygamber/Ahmed gelince onların huzuru, rahatı ve memleketlerindeki refahı ortadan kalktı. Çünkü onlar açık bir şekilde sapkınlık yolunu tutmuşlardı.

²²⁵ İslam dini sanki düşmanların etine iştahlı, bütün kumandanlarla, onların üzerine inen misafir gibidir.

²²⁶ Hz. Peygamber'in ordusu apaçık bir zaferle galip gelmiştir. Çünkü onun zaferi yazılı kesin hükümle sabittir. Onun askerleri müşriklerin üzerine yüce dağlar gibi hücum etmiştir.

²²⁷ Hz. Peygamber at üzerinde, dalgalar gibi art arda ok yağdıran kahramanlardan oluşan deniz gibi bir orduyu sevk ve idare ediyordu.

²²⁸ Ey soylu peygamber! Muhakkak senin orduna yardım olunmuştur. Senin askerlerin yorgun düşmeden düşmana galebe çaldılar. Çünkü onlar savaşta kendilerini senin yolunda feda ettiler.

²²⁹ O kahramanlar, küfrün kökünü kazımak için hücum ederler, sevabını yalnız Allah'tan bekler ve onun her davetini hemen kabul ederlerdi.

‘İnāyet eyledi Allāh-ı zü’l-celāl şehim
 Cihādı tıtdu şahābe bu dīnde emr-i mühim
 Bu emri eyledi ilhām Kādir-i mülhim
Ḥattā gadet milletü’l-İslāmi vehye bihim
Min ba’di ğurbetihā mevşūlete’r-raḥimi²³⁰

-126-

Eyā Resūl seniñ ‘irfān u ‘ilm ile edebin
 Tıtdup bu ümmetiñ eyler rızā-yı Ḥaḳ talebin
 Selāmet oldu tıtanlar tarīḳ-ı münteḥabın
Mekfūleten ebeden minhüm bi-ḥayri ebin
Ve ḥayri ba’lin felem teytem velem te’imi²³¹

-127-

Muḳāvemem edemez hiç hücūmuna merdüm
 Bu ‘asker-i nebevī eyledi ‘adūları güm
 Yanar vücūdları nār-ı kıtālde çün heyzüm
Hümü’l-cibālū fe-sel ‘anhüm muşādimehüm
Māzā ra’ā minhüm fī külli muşādemi²³²

-128-

Ḥabīb-i Ḥaḳ ğazavātında düşmeni ḥaḳḳā
 Ederdi seyf-i ğuzāt-ı muvaḥḥidīne ğidā
 Ğazāda hep dem-i a’dā süyül idi ḥattā
Ve sel Ḥuneynā ve sel Bedrā ve sel Uḥudā
Fuşūlü ḥatfin lehüm edhā mine’l-veḥami²³³

-129-

Beher ğazāda²³⁴ süyüf-ı ğuzātıda ḥumret
 Olurdu bā-dem-i a’dā-yı ḥā’in ü bed-baḥt

²³⁰ Nihayet İslam milleti garip kaldıktan sonra o kahramanlar sayesinde hısım ve akrabalarına kavuştu.

²³¹ (Çocuk ve kadınlar) en hayırlı baba ve kocaların sayesinde (düşmanlardan) ebediyen korunarak yetim ve dul kalmadı.

²³² Mücahitler dağlar gibidir. Şimdi sen, her savaşta onlardan neler çektiklerini düşmanlarından sor.

²³³ Düşmanlar için vebadan daha tehlikeli birer felaket mevsimi olan savaşları sen Huneyn’den, Bedir’den ve Uhud’dan sor.

²³⁴ ğazāda: ğazā A, İ, S₂, S₃, S₄

Gürûh-ı düşmene düşdü 'azîm hirâs²³⁵ dehşet
 El-muşdiri'l-bîzi humran ba'de mâ veradet
 Mine'l-'idâ külle müsveddin mine'l-limemi²³⁶

-130-

Fezâ-yı ma'reke levha olunsa ger nisbet
 Rimâh-ı asker-i İslâm çü hâme bî-minnet
 Yazıldı hûn-ı 'adüvle olup [o] haţţ-şifat
 Ve'l-kâtibîne bi-sümri'l-haţţî mâ tereket
 Aqlâmühüm²³⁷ harfe cismin gayra mün'acimi²³⁸

-131-

Cenâb-ı fahr-i cihân ol güzîde-i merdüm
 Cünûd-ı nuşreti oldu şümârda çün encüm
 O asker-i zafer-âşâr eder 'adüvvi güm
 Şâki's-silâhi lehüm sîmâ tümeyyizühüm
 Ve'l-verdü yemtâzü bi's-sîmâ 'ani's-selemi²³⁹

-132-

Ve inne haşşaşahû fi'l-keleami²⁴⁰ zikrehümü
 Bi-luţfihî refe'allâhu celle²⁴¹ kadrehümü
 Bi-küllü ma'reketin kad e'azze²⁴² naşrahümü²⁴³
 Tühdî ileyke riyâhu'n-naşri neşrehümü

²³⁵ hirâs: hirâs u A, İ, S₂, S₃, S₄

²³⁶ Onlar, düşmanların sarkan saçlarıyla simsiyah olan ense köküne beyaz olarak indirdikleri kılıçlarını kızıl renkte kaldıranlardır.

²³⁷ Aqlâmühüm: Aqlâmühâ B, G, S₁, S₂

²³⁸ Hatt oklarıyla yazı yazan mücahitlerin kalemleri, düşmanın vücudunun hiçbir tarafında noktasız yer bırakmamıştır. [Hatt, Bahreyn ve Umman'da birkaç kasaba ve köyün adıdır. Hindistan'dan getirilen oklar, bu liman kasabalarında pazarlandığı için bu adla anılırdı.]

²³⁹ Nasıl ki gül; güzel manzarasıyla palamut ağacından ayırt edilirse, keskin silahlı mücahitler de kendilerini başkalarından ayıran bir görünüme sahiptirler.

²⁴⁰ Ve inne haşşaşahû fi'l-keleami: Lekad taşaşaşahû fi kelâmi B

²⁴¹ celle: 'azze B

²⁴² Bi-küllü ma'reketin kad e'azze: E'azze külle zamânin bi-cüdi B

²⁴³ Allah, Kur'ân-ı Kerîm'in bazı ayetlerini onların zikrine tahsis etmiş, lütfuyla onların değerini yükseltmiş ve düşmana karşı kazandıkları zaferleri aziz kılmıştır.

Fe-taḥsebü'z-zehre fi'l-ekmāmi külle kemi²⁴⁴

-133-

Cünūd-ı Ḥazret-i Faḥr-i Dü-‘Ālemī ki to-rā

Besī konem netevāned ez-ānişān inbā

Sevendişān hemegī merd-i ‘arşa-i heycā²⁴⁵

Ke-ennehüm fī zuhūri'l-ḥayli nebtü rubā

Min şiddeti'l-ḥazmi lā min şiddeti'l-ḥuzumi²⁴⁶

-134-

Şaḥābe kim o pelengān-ı mīşe-zār-ı veğā

O deñlü etdiler a‘dāya ḥavf u ru‘b ilkā

Ḳamu çü cüşse-i bī-rūḥ oldular ḥattā

Tāret ḳulübü'l-‘idā min be’sihim fereḳā

Femā tüferriḳu beyne'l-behmi ve'l-bühemi²⁴⁷

-135-

Muḥabbet-i nebevīyi hemān ki ḳalbiñe ḳo

Saña olur iki ‘ālemde yār o mu‘cize-gū

Mu‘in olunca peyām-ber seniñ olur her sū

Ve men tekün bi-Resūli’llāhi nuşretühü

İn telḳahü'l-üsdü fī ācāmiḥā tecimi²⁴⁸

-136-

Muḥibb-i şādıḳı ol tut ṯarīḳ-ı mu‘teberin

Eder ‘imār muḥabbet bu ḳalb-i münkesirin

‘Aṯāsıñ diyemem ben muḥāl biñde birin

Ve len terā min veliyyin ğayra münteşirin

²⁴⁴ Zafer rüzgârları sana onların güzel kokusunu sunuyor. Zırhına bürünen her kahramanı henüz kılıfından çıkmamış çiçek sanırsın.

²⁴⁵ Her ne kadar çaba sarf etsem de iki âlemin iftiharının ordusunu anlatamam. Onların hepsi savaş meydanının erleridirler.

²⁴⁶ Mücahitler, atların sırtında kolanların sıkı bağlanmasından değil, azim ve sebatlarının kuvvetli oluşundan dolayı sanki yükseklerde biten kökleri sağlam ağaçlar gibidir.

²⁴⁷ Mücahitlerin şiddetli hücumundan korkan düşmanların kalpleri yerinden oynadı da yiğitle kuzuğu ayırt edemez oldular.

²⁴⁸ Aslanlar ormanda, Resulullah’ın sayesinde zafer kazanan bir kimseye rastlayacak olsalar korkudan susarlar.

Bihî velâ min 'adüvvin ğayra münkaşımı²⁴⁹

-137-

O mefhar-ı dü cihân ümmetân-ı pür-günehi

Ĥimâyet etmededir ol dü kevn pâdişehi

'Uşât-ı ümmetiñ oldu zihî necât-gehi

Eħalle ümmetehû fî ĥırzi milletihî

Ke'l-leysi ĥalle me'a'l-eşbâli fî ecemi²⁵⁰

-138-

Resûl-i mazhar-ı luţf-ı Ĥudâ-yı lem-yezeli

'Adüvv-i dîne o etdi ĥakâret ü zeleli

Kelâm-ı Ĥaĥ ile te'yîd kıldı dîni belî

Kem ceddelet kelimâtü'llâhi min cedeli

Fîhi ve kem ĥaşşame'l-bürhânü min ĥaşımı²⁵¹

-139-

Ĥabîb-i Ĥâlîĥ-ı Yezdân be-şân-ı ü ğüften

Sezâ ki maħrem-i esrâr-ı her nihân u 'alen

Sümüvv-i menzileteş-râ hemîn ğüvâh dâden²⁵²

Kefâke bi'l-'ilmi fî'l-ümmiyyi mu'cizeten

Fi'l-câhiliyyeti ve't-te'dîbi fî'l-yütümi²⁵³

-140-

Ne mümkin eylemek evşâf u medħ o pâdişehi

Semâ-yı rif'atiñ oldu münîr şems ü mehi

Şefâ'at ede ümîdim budur bu ĥâk-i rehi

Ĥademtühû bi-medîħin esteĥîlü bihî

²⁴⁹ Onun yardımıyla zafer kazanmayan bir dost ve perişan olmayan bir düşman asla göremezsin.

²⁵⁰ Aslanların yavrularıyla birlikte (kendileri için güvenli olan) ormana indiği gibi Hz. Peygamber de ümmetini dinin sağlam sığınağına indirdi.

²⁵¹ Allah'ın kelamı (olan *Kur'ân*), İslam dinine karşı nice mücadele edenleri yere serdi ve onun kuvvetli delilleri, nice azılı düşmanları mağlup ve perişan etti.

²⁵² Ona "Yaradanın Habibi" dense revadır. Çünkü o, gizli ve aşikâr her sırta mahremdir. Onun mertebesinin yüceliğini göstermek için bu yeterlidir.

²⁵³ Okuma yazma bilmeyen bir ümmenin Cahiliye Dönemi'nde yaşadığı hâlde ilme, yetim olduğu hâlde yüksek bir terbiyeye sahip olması sana mucize olarak yeter.

Zünûbe ‘umrin mezâ fi’ş-şî‘ri ve’l-ḥıdemi²⁵⁴

el-Faşlu’t-Tâsi‘u Fi’l-İstıgfâri ve’l-İstişfâ‘i²⁵⁵

-141-

Ḥayıf ki ḥıdmet-i dünyāya eyledim tek ü pū

Hevā-yı nefis ile eş‘ār-ı nazmına ārzū

Ḥicāb-ı a‘zam olupdur benim sülüküme bu

İz kalledāniye mā tühşā ‘avākıbhū

Ke-ennenī bihimā hedyün mine’n-ne‘ami²⁵⁶

-142-

Nedāmet ü ḥüzün irās eylemez mi baña

Hevā-yı nefis ile geçdi bu ‘ömrümüz ḥayfā

Dirīğ ki ḥıdmet-i dünyā ile bu ḳadd-i dü-tā

Eṭa’tü ḡayye’ş-şıbā fi’l-ḥāleteyni ve mā

Ḥaşşaltü illā ‘ale’l-āsāmi ve’n-nedemi²⁵⁷

-143-

Bu nefis-i şüm niçe demdir ki eyledi iğvā

Ḥayıf ki bir ‘amelim olmadı bi-vefḳ-ı rızā

‘Aceb mi dökse dem-i ḥasreti dü çeşm sezā

Feyā ḥasārete nefsin fī ticāretihā

Lem teşteri’d-dīne bi’d-dünyā velem tesümi²⁵⁸

-144-

Bu gönlümüñ nice olmaz taḥayyür ü velehi

Teḡāfül üzre geçirdi ḥayıf bu²⁵⁹ bey‘-gehi²⁶⁰

Bu sūḳ içinde benim şıfr-ı dest ü kīse tehī

²⁵⁴ Bu kasideyle Resulullah’a hizmet ettim. Hayatım boyunca başkalarına şiir yazarak ve hizmet ederek işlediğim günahların, bu kaside vesilesiyle affını ummaktayım.

²⁵⁵ Dokuzuncu bölüm, mağfiret ve şefaata talebi hakkındadır. /B’de başlık yok.

²⁵⁶ Başkalarına yazdığım şiir ve ettiğim hizmet, boynuma neticesinden korkulan bir gerdanlık taktığı için bununla ben sanki kurbanlık bir deveyim.

²⁵⁷ Başkalarına şiir yazarak ve hizmet ederek çocukça taşkınlıklarda bulundum. Neticede günah ve pişmanlıktan başka bir şey elde etmedim.

²⁵⁸ Ey ticaretinde zarar eden nefis! Dünyaya karşılık dini satın almadın ve iyi bir pazarlık yapmadın.

²⁵⁹ bu: - S₁

²⁶⁰ bey‘-gehi: bey-gehi A, İ, S₃, S₄

Ve men yebi' ācilen minhü bi-ācilihī
Yebni lehü'l-ğabnü fī bey'in ve fī selemi²⁶¹

-145-

Zünübdan bu diliñ var egerçi munķabızı
 Velākin 'ahd ü muħabbetde olmadı naķzı
 Őavī göñülde Resülüñ vedād-ı muķteriżi
İn āti zenben femā 'ahdī bi-müntekızı
Mine'n-nebiyyi velā ħablī bi-munşarimi²⁶²

-146-

Ziyādedir bu gedāniñ egerçi seyyi'eti
 Cenāb-ı Ĥazret-i Ĥaķķiñ keşir mağfireti
 'Afüv odur²⁶³ ki eder 'afv ķuluñda ma'şiyeti
Fe-inne lī zimmeten minhü bi-tesmiyetī
Muħammeden vehve evfe'l-ħalkı bi'z-zimemi²⁶⁴

-147-

Zuhūr eder kişiniñ hep o günde nīk ü bedi
 N'ola bu mücrime ol demde eylese mededi
 'Uşāt-ı maħşeriñ oldur zahir u mu'temedi
İn lem yekün fī me'ādī āħizen bi-yedī
Fazlen ve illā feķul yā zellete'l-ķademi²⁶⁵

-148-

Şefā'at issi kerem kānı luţf u cevdet-ħü
 Odur 'uşātiñ o günde penāh u melce'i u
 Şefi' o mevķi'-i maħşerde 'āşiyāna ķamu
Ĥāşāhu en yuħrime'r-rācī meķārimehü

²⁶¹ Kim ki din hususunda peşini veresiyeye satarsa, onun peşin ve veresiyede iflas edeceği besbellidir.

²⁶² Eğer günah işleyecek olursam, Hz. Peygamber'le olan ahdim bozulmaz ve onunla olan bağım kopmuş sayılmaz.

²⁶³ 'Afüv odur: 'Afüvvdür A, G, İ, S₁, S₂, S₃, S₄

²⁶⁴ İsmimin Muhammed olmasından dolayı şüphesiz ben onun himayesindeyim. O ise yaratılanlar içinde sözünü yerine getirenlerin en vefalıdır.

²⁶⁵ Eğer kıyamet günü lütfedip elimden tutmazsa (o zaman sen bana) şöyle de: "Ey ayağı sürçen zavallı neredesin!?"

Ev yerci‘a‘l-cāru minhü ğayra muḥteremi²⁶⁶

-149-

Baḅa ezelde naṣīb oldu çün muḥabbet-i u
Derūnum ‘aşk-ı Resūl-i İllāh ile memlū
Anıñçün oldu zebānım aḅa medāyih-ğū
Ve münzü elzemtü efkārī medā‘ihahū
Vecedtühü li-ḥalāṣī ḥayra mültezimi²⁶⁷

-150-

O mefḥar-ı dü cihānı kim eyledim midḥat
Olup bu emrde ṣārif liyāḳat ü ḳudret
Bunuñla etdim ümīd-i ṣefā‘at ü ṣefḳat
Ve len yefüte‘l-ğınā minhü yeden teribet
İnne‘l-ḥayā yünbitü‘l-ezhāra fi‘l-ekemi²⁶⁸

-151-

Ve ḳad medaḥtü nebiyyen ve hāzihī sebekat
Liye‘l-faḳīra velākin irādetī leysset
Bi-celbi menfa‘atin bel rızā‘ehū ṭalebet²⁶⁹
Ve lem ürid zehrete‘d-dünye‘lletī ḳatafet
Yedā Züheyriñ bimā eṣnā ‘alā Heremi²⁷⁰

el-Faşlu‘l-‘Āṣiru Fi‘l-Vesīleti bi-Cāhihī ‘Aleyhi’s-Selām²⁷¹

-152-

²⁶⁶ Haṣa o, kereminden umanı mahrum etmez. Ona sığınan komşu, hürmet ve ṣefaati görmeden dönmez.

²⁶⁷ Bütün düşüncemi onun medh ü senasına ayıralı, kurtuluşum için onu hamilerin en hayırlısı buldum.

²⁶⁸ Yağmurun tepelerde bile çiçek bitirdiği gibi onun bol ṣefaati de ümitsiz kalan bir eli bırakmaz.

²⁶⁹ Ben bu manzume ile Hz. Peygamber‘i methettim. Bu fakirin dilinden bunlar dökülüverdi. Ancak ben bu şiirle katiyen bir menfaat beklentisi içinde olmadım. Aksine onun rızasını talep ettim.

²⁷⁰ (Bu kasideyi yazarken) Herem‘i övmesi üzerine Züheyriñ elleriyle derlediği göz alıcı dünya çiçeklerini (nimetlerini) istemedim. [Herem b. Sinan, Cahiliye Dönemi‘nde cömertliğiyle meşhur bir Arap melikidir. Züheyri ise Cahiliye Devri‘nin önde gelen şair ve hatiplerindendir.]

²⁷¹ Onuncu bölüm, Hz. Peygamber‘in (s.a.v.) şanını vesile kılma ve ona iltica hakkındadır./B‘de başlık yok.

Eyâ serîr-i şefâ'at yegâne pâdişehi
 Rezîl etme o günde bu hâk-i pür-günehi
 Hîmâye eyle meded ey 'uşât necât-gehi
Yâ ekreme'l-halkı mâ lî men elüzü bihî
Sivâke 'inde hulûli'l-hâdişi'l-'amemi²⁷²

-153-

O dem ki zâhir ola dūzahıñ tef ü lehebi
 Erince *ıntalîkû*²⁷³ emr-i bâhirü'l-gazabı
 Meded esirge o günde bu 'abd-i pür-kürebi
Ve len yeđiqa Resûla'llâhi câhüke bî
İzi'l-kerîmü tecellâ bi'smi müntakımı²⁷⁴

-154-

Muhammedâ be-to *levlâke*²⁷⁵ güfte est Hudâ
 Berây-ı zât-ı to maħlûk be-în zemîn ü semâ
 Be-ümmetân to şefâ'at resâ be-rüz-ı cezâ²⁷⁶
Fe-inne min cüdike'd-dünyâ ve đarretehâ
Ve min 'ulümike 'ilmü'l-levhi ve'l-ķalemi²⁷⁷

-155-

Şefî'-i zenb-i 'uşâtdır o melce-i ümmet
 Bilâ-kenâr u 'amîķ oldu ķulzüm-i raħmet
 Ümîd kesme Raħîmdir Hudâ-yı bî-minnet
Yâ nefsü lâ teknañi min zelletin 'azumet

²⁷² Ey yaratılmışların en hayırlısı olan Peygamber! Ölüm geldiğinde benim senden başka sığınacak kimsem yoktur.

²⁷³ Mürselât 77/29-30 [İntalîkû ilâ mâ küntüm bihî tükezzibûn. İntalîkû ilâ zıllin zî selâsi şu'abin (O gün inkârcılara şöyle denir:) Haydi yalan saydığınız o azaba doğru gidin! Üç sütun hâlinde yükselen o kapkara cehennem dumanının gölgesine girin!]

²⁷⁴ Ey Allah'ın Resulü! Kerim olan Allah, kıyamet gününde Müntakım ismiyle tecelli edince, bana şefaata etmekle senin makam ve rütbene asla noksanlık gelmez!

²⁷⁵ "Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâke" (Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.) hadis-i kudüsünde geçen bu söz Hz. Muhammed'e hitaptır.

²⁷⁶ Ey Muhammed! Allah sana "Levlâke" demiştir. Yeryüzündeki ve gökteki mahlukat senin için yaratılmıştır. Kıyamet günü ümmetine şefaatinin ulaştır.

²⁷⁷ Şüphesiz dünya ve ahiret senin cömertliğinden, Levh'in ve Kalem'in ilmi de senin ilmindedir.

İnne'l-kebā'ire fi'l-ğufrāni ke'l-lememi²⁷⁸

-156-

Egerçi eyledi 'iṣyān u zenb istilā
Velī²⁷⁹ ümīd-gehim 'afv-ı Hāzret-i Mevlā

Ki ṣaḥn-ı rahmet ü ğufrān vesī'dir zīrā

Le'alle rahmete Rabbī ḥīne yaqsimuhā

Te'tī 'alā ḥasebi'l-'iṣyāni fi'l-ķısemi²⁸⁰

-157-

Ḳabūl eyle bu 'abdiñ niyāz-ı mültemesin

İlāhī görmeye luṭf et ümīdiniñ 'aksin

'İnāyet et nefes-i pesde ḥüsn-i ḥātimesin²⁸¹

Yâ Rabbi fec'al recā'ī ğayra mün'akisin

Ledeyke vec'al ḥisābī ğayra münḥarimi²⁸²

-158-

Bu 'abd-i müznib-i **Maqşūd²⁸³** faķīr-i şefkat-cū

Günāhı çok velī²⁸⁴ eyler 'ināyetiñ ārzū

Ḥabībiñ 'aşķına 'afv et bu 'abd-i esved-rū

Ve'lṭuf bi-'abdike fi'd-dāreyni inne lehū

Şabran metā ted'uhū'l-ehvālū yenhezimi²⁸⁵

-159-

Ḥabībiñ etdiñ ezelden refī' menziletin

Verip aña dü cihānıñ 'ulüvv mertebetin

Şefā'at iķlīmin etdiñ 'aṭā beher cihetin

Ve'zen li-suḥbi şalātin²⁸⁶ minke dā'imetin

²⁷⁸ Ey nefis! Büyük günahlardan dolayı Allah'ın rahmetinden ümidini kesme. Çünkü Allah'ın mağfiretine nisbetle büyük günahlar, küçük hatalar gibidir.

²⁷⁹ Velī: Ki A, İ, S₂, S₃, S₄

²⁸⁰ Umulur ki Rabb'im rahmetini taksim ederken taksimat, günahların (çokluğuna göre) yapılır.

²⁸¹ ḥātimesin: ḥātimetin A, İ, S₂, S₃, S₄

²⁸² Yâ Rabbi! (Rahmetine olan) ümidimi huzurunda ters çevirme ve hesabımı noksan eyleme.

²⁸³ Maqşūd: - B

²⁸⁴ velī: ki A, İ, S₂, S₃, S₄

²⁸⁵ İki dünyada da kuluna lütfeyle. Çünkü korkular hücum ettiği zaman onun bitip tükenen bir sabrı vardır.

²⁸⁶ şalātin: nebiyyin B, G, S₁

'Ale'n-nebiyyi bi-münhellin ve münsecimi²⁸⁷

-160-

Şahâbe oldu hidâyet bürücuna encüm
Uyarsa bunlara ger buldu ihtidâ merdüm
Kıl iktidâ ki Resâ tâ tarîkıñ olmaya güm
Ve'l-âli ve's-şahbi şümme't-tâbi'ine²⁸⁸ lehüm
Ehlü't-tükâ ve'n-nükâ ve'l-ḥilmi ve'l-keremi²⁸⁹

-161-

Resûl ü âline olsun şalât şubḥ u mesâ
Çarâr etdiği müddetçe bu zemîn ü semâ
Bularla eyle İlâhî bu 'abdi rûz-ı cezâ
Mâ ranneḥat 'azabâti'l-bâni rîḥu şabâ
Ve eṭrabe'l-îse ḥâdî'l-îsi bi'n-negami²⁹⁰

Sonuç

Kasîde-i Bürde, Hz. Peygamber'e duydukları derin muhabbetin bir tezahürü olarak Ka'b b. Züheyr ile Bûsîrî'nin kaside nazım şekliyle yazdıkları iki farklı şiir için kullanılan ortak bir terimdir. Bu iki kaside, İslam coğrafyasında olduğu gibi klasik Türk edebiyatında da çok rağbet görmüştür. Ancak Bûsîrî'nin asıl ismi *el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* olan methiyesi, gerek yazılış hikâyesi gerekse edebî hüviyeti açısından divan şairlerinin ilgisine daha fazla mazhar olmuş ve 15. yüzyıldan itibaren tercüme, şerh, tahmis, taştir, tesbî' ve ta'sîr gibi farklı şekillerle edebiyatımıza kazandırılmıştır.

Takdir edileceği üzere Arap diliyle kaleme alınan bir şiiri Türkçe tahmis etmek oldukça zor ve maharet gerektiren bir iştir. Buna rağmen *Kasîde-i Bürde*, belli bir şöhrete sahip şairler dışında hayatı hakkında

²⁸⁷ Allah'ım! Sürekli olan salavat bulutlarına izin ver de Hz. Peygamber üzerine sağanak sağanak rahmet yağdırsınlar.

²⁸⁸ şümme't-tâbi'ine: ve't-tâbi'ine B, G, S₁, S₂

²⁸⁹ Hz. Peygamber'in ailesine, ashabına ve ondan sonra ona tabi olanlara salavat daim olsun. Onlar takva sahibi, saf, yumuşak huylu ve cömerttirler.

²⁹⁰ Seher yeli sorgun ağacının dallarını hareket ettirdikçe ve deveci boz develeri nağmeleriyle coşturdukça o rahmet yağdıkkça yağsın.

yeterli bilgi edinemediğimiz kişilerce de tahmis edilmiştir. Taşköprü-zâde Kemâleddîn Mehmed Efendi, Şeyhülislam Hoca-zâde Es'ad Efendi, Süleyman Nahîfî Efendi, Abdullah Salâhî-i Uşşâkî, Şeyhülislam Mehmed Mekkî Efendi, İsmail Müfîd Efendi, Mollacık-zâde Mehmed Râ'if Efendi, Edirne Müftüsü Muhammed Fevzî Efendi söz konusu kasideye tahmis yazan şairlerden sadece birkaçıdır.

*Kasîde-i Bürde'*yi tahmis eden şairlerden biri de Rusçuklu Mustafa Maksûd Resâ Efendi'dir. Âşıkane ve arifane pek çok şiiri ve *Münyetü's-Sâlik* adlı tasavvufi bir yapıtı olan şaire şöhret kazandıran asıl eseri *Kasîde-i Bürde'*ye yaptığı tahmistir. Resâ, tahmisin mukaddimesinde *Kasîde-i Bürde'*nin bölümleri hakkında bilgi vermiş, Musannifek'in şerhinden, Nahîfî'nin tahmisinden ve Niyâzî-i Mısırî'nin tesbî'inden bahsetmiştir. Kendisinin de Hz. Peygamber'in şefaatine nail olabilmek için bu yolda bir eser kaleme almak istediğini ifade eden şair, bu husustaki acziyetini dile getirmiş ve Nahîfî'den sonra aynı işi yapmanın ne kadar zor olduğundan söz etmiştir. Resâ, tahmisine besmeleyi öven ve her işe besmeleyle girişmenin öneminden bahseden mısralarla başlamış ve eserini muhteva açısından Bûsîrî'nin kasidesinde olduğu gibi on bölüme ayırmıştır. Şair; kaynak şiirin otuz yedi beytini Arapça, on bir beytini ise Farsça tahmis etmiştir. 113 ve 114 hariç, kaynak beyitlerin tamamının tahmis edildiği eser -orijinal metinde karşılığı olmayan bir bend de hesaba katıldığında toplam 160 bendden oluşmaktadır. Zaman zaman *Kur'ân-ı Kerîm* ve hadislerden yaptığı iktibaslarla eserine renk katan Resâ'nın, Türkçe bendler üzerinden bakıldığında, okuyucunun zihnini yormayan, süsten uzak, sade ve anlaşılır bir dil tercih ettiği söylenebilir. Müctes bahrinin *mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün* kalıbıyla yazılan tahmiste aruz hatası yok denecek kadar azdır. Şair, vezin ve kafiye'nin tatbikinde zaman zaman bazı tasarruflarda bulunsa da bunlar metnin genel düzenini bozacak nitelikte olmayıp edebî geleneğin müsaade ettiği çerçeve dâhilindedir. Resâ, netice itibarıyla Nahîfî kadar başarılı bir eser ortaya koyamasa da halis niyetle başladığı bu işin üstesinden gelmeyi başarmış ve *Kasîde-i Bürde* literatürünün mevcut birikimine bir yenisini daha eklemiştir.

Bu çalışma ile *Kasîde-i Bürde'*ye yazılan tahmislerden birisi daha gün yüzüne çıkarılmış ve transkribe edilerek şekil ve muhteva açısından

incelenmiştir. Tespit edilebilen sekiz nüsha ışığında hazırlanan tenkitli metnin aynı türde kaleme alınan eserlerle ilgili yeni çalışmalara faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

- AKBAYAR, Nuri (1996) (Haz.), *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî*, (IV. Cilt), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- ALBAYRAK SAK, Vesile (2013), "Said Paşa'nın Kaside-i Bürde Tahmisi", *Turkish Studies*, C. 8, S. 9, s. 523-559.
- AYÇİÇEĞİ, Bünyamin (2017), *Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'sinin Geçmişten Günümüze Türkiye Toplumuna Üzerindeki Akademik, Sosyal ve Dinî Etkileri*, Program Kodu: 1002, Proje No: 215K398, TÜBİTAK SOBAG-SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMA DESTEK GRUBU, Proje Yürütücüsü: Bünyamin Ayçiçeği, İstanbul.
- BÜLBÜL, Tuncay (2014), "Resâ, Mustafâ Maksûd Resâ Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/resa-mustafa-maksud-resa-efendi> (Erişim tarihi: 21.09.2021).
- ÇİFTÇİ, Ömer (2017) (Haz.), *Fatîn Tezkiresi (Hâtimetü'l-Eş'âr)*, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 21.09.2021).
- DOĞAN AVERBEK, Güler (2020), "Berlin Devlet Kütüphanesi'nde Bulunan Kataloglanmamış Türkçe Yazmalar Üzerine Tespitler", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 24, s. 1-40.
- DURMUŞ, İsmail (2005), "Muhammed/Arap Edebiyatı", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 30, 450-456.
- KAYA, Mahmut (2001), "Kasîdetü'l-Bürde", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 24, 568-569.
- KAYA, Mahmut (2014), *Kasîde-i Bürde'yi Türkçe Söyleyiş*, 4. Baskı, İstanbul: Damla Yay.
- KAYA, Mahmut (2018), "Bûsîrî, Muhammed b. Saîd", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 6, 468-470.
- KESKİNSOY, Haşim (2011), *Mekkî ve Nahîfî'nin Kasîde-i Bürde Tahmisleri (Tenkitli Metin-İnceleme)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

- KILIÇ, Filiz ve Tuncay Bülbül (2007), "Bulgaristan Doğumlu Divan Şairleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 43, s. 49-66.
- KURNAZ, Cemâl ve Mustafa Tatcı (2001) (Haz.), *Mehmet Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî, Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, (I. Cilt), Ankara: Bizim Büro Yay.
- KUZUBAŞ, Muhammet (2007), "Muhammed Fevzî'nin Miftâhu'n-Necât Adlı Eseri (Kasîde-i Bürde Tahmis ve Şerhi)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S. 1, s. 156-192.
- Şemsettin Sâmi (1996), *Kâmûsu'l-A'lâm*, (III. Cilt), Ankara: Kaşgar Neşriyat.
- YAVUZ, A. Fikri ve İsmail Özen (1972) (Haz.), *Bursalı Mehmet Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri 1299-1915*, (II. Cilt), İstanbul: Meral Yay.
- YAZAR, Sadık (2018), "Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 3, s. 145-187.